

16+

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 26 (5235) 30 чэрвеня 2023 г.

ISSN 0024-4686

Напружанне
паэтычнага
жывапісу
стар. 4

Палымяныя
творы
чэрвеня
стар. 6

Колас
размаўляе
з часам
стар. 14

Летнія вакацыі ў Нясвіжы

23—25 чэрвеня прайшоў XIII фестываль «Вечары Вялікага тэатра Беларусі ў замку Радзівілаў».

Адзін з найбольш значных праектаў тэатра за гады свайго існавання стаў прызнаным брэндам і адным з яркіх сімвалаў музычнага фестывальнага руху ў Беларусі. Жыхары Нясвіжа і шматлікія госці фестывалю, нібы гартаючы пры гэтым найбольш яркія старонкі з яго творчай біяграфіі, усё больш унікаюць у шматгранную дзейнасць галоўнага тэатра краіны праз яго спектаклі і разнастайныя канцэртныя праграмы, якія ніколі не паўтараюцца. Сёлетняя фестывальная праграма прысвечана 90-годдзю тэатра, якое ўрачыста адзначалася ў маі. Гледачы ўбачылі нядаўнія прэм'еры гэтага сезона.

А Нясвіж у бягучым годзе адзначае тры значнальныя даты: 30-годдзе з даты прыняцця пастановы Урада Рэспублікі Беларусь аб стварэнні музея-запаведніка «Нясвіж»; 440-годдзе заснавання палацава-паркавага ансамбля і мураванага замка; 800-годдзе горада (у летапісах згадваецца імя князя Юрыя Нясвіжскага як удзельніка бітвы 1223 года на рацэ Калка, і гэтае летапіснае сведчанне лічыцца першым згадваннем пра Нясвіж).

Сёння ж абрысы старажытнага замка і яго ўнутраны двор, выкладзены брусчаткай, становяцца жывымі манументальнымі дэкарацыямі для паказу вячэрніх спектакляў Вялікага тэатра Беларусі ў фармаце *open-air*. Стаўшы ўжо звыклым, фармат фестывалю не змяняецца, а толькі напаўняецца новым зместам. У першыя два вечары паказваюцца балетны і оперны спектаклі, а ў трэці — вялікі гала-канцэрт. Дзённыя канцэртныя праграмы традыцыйна праходзяць у Тэатральнай зале замка і ў сценах фарнага касцёла з яго выключнай акустыкай, дзе можна паслухаць дзівоснае гучанне аргана.

Працяг на стар. 5 ►

Фота Міхаіла Грыдасева.

Дзмітрый Шабеця. Канцэрт духоўнай музыкі ў фарным касцёле.

«ЛіМ»-акцэнт

Пашана. Работнікі сферы культуры ўдасцены дзяржаўных узнагарод. Ордэнам Францыска Скарыны ўзнагароджана заслужаны работнік культуры БССР Галіна Качалава. Медаль Францыска Скарыны прысуджаны дырэктару Мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць-герой» Рыгору Бысюку, артыстцы-вакалістцы Маладзёжнага тэатра эстрады Аляксандры Гайдук, артысту-вакалісту, вядучаму майстру сцэны Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра Яўгену Ермакову, дырэктару Дзяржаўнага мемарыяльнага комплексу «Хатынь» Артуру Зельскаму, артыстцы хору Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Беларусі імя Г. І. Цітовіча Вікторыі Мачалінай, майстру народных мастацкіх рамёстваў Адэльскага цэнтра культуры і народнай творчасці Мар’яну Скрамблевічу і артысту тэатра лялек — вядучаму майстру сцэны Беларускага тэатра «Лялька» Юрыю Франкову.

● Ганаровае званне «Народны артыст Беларусі» прысвоена артысту-вакалісту — вядучаму майстру сцэны Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Станіславу Трыфанаву. Загадчык кафедры харэаграфіі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Святлана Гуткоўская, мастак-скульптар Валянцін Занковіч і загадчык кафедры жывапісу Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Уладзімір Масленікаў удастоены звання заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі.

Форум. Відэазварот Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі трансліраваўся на пленарным пасяджэнні X Форуму рэгіёнаў Расіі і Беларусі. «Сімвалічна, што юбілейныя мерапрыемствы праходзяць у самым сэрцы Еўразіі — сталіцы краю з багатай гісторыяй і культурай — Рэспубліцы Башкартастан, — падкрэсліваецца ў прывітальным слове. — Лічу рашэнне расійскага боку пашырыць геаграфію форуму, наблізіўшы іх да розных суб’ектаў Расійскай Федэрацыі, правільным. Яно дае магчымасць максімальна раскрыць перавагі сваіх рэгіёнаў, наглядна прадэманстраваць іх эканамічны патэнцыял. Для нас важна, каб нават за тысячы кіламетраў ад нашай краіны расіяне ведалі яшчэ больш пра Беларусь, выразна бачылі перспектыву беларуска-расійскага партнёрства. Фундамент супрацоўніцтва закладзены моцны».

Свята. Прэзідэнт краіны прыняў удзел у рэспубліканскім свяце выпускнікоў устаноў вышэйшай адукацыі, якое праходзіла на пляцоўцы каля Палаца спорту ў Мінску. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што хутка выпускнікі раз’едуцца на свае першыя працоўныя месцы па розных кутках Беларусі. І чым меншы будзе гэты куток, тым больш прыкметнымі будуць маладыя людзі, тым большы іх уклад у гісторыю роднай краіны, заявіў Аляксандр Лукашэнка. Пасля яго выступлення на сцэну выйшлі самі выпускнікі. Ад імя гасцей свята і ўсіх выпускнікоў краіны яны ўручылі Прэзідэнту памятны падарунак, які сімвалізуе кансалідацыю беларускага народа, захаванне і ўмацаванне ідэй міру ў Беларусі, стваральнай працы як галоўных умоў развіцця дзяржавы.

● Асноўны сцэнарый XXX Дня беларускага пісьменства ў Гарадку зацвердзілі на пасяджэнні Нацыянальнага арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы да правядзення свята. Як піша БелТА, адной з асноўных лакацый стане сквер, дзе пройдуць фестываль «Мара гурмана», свята «Тарас на Парнасе» і традыцыйныя чытанні. Там жа будзе працаваць пляцоўка з кніжным фестывалем, асобныя пляцоўкі для моладзі, пляцоўка Мінадукацыі з гістарычнай рэканструкцыяй, а таксама выстаўка кнігадрукавання. Адзначаецца, што ў горадзе цяпер праводзіцца капітальны рамонт пяці жылых дамоў, яшчэ прыкладна на 50 аб’ектах — бягучы. Сродкі на падрыхтоўку аб’ектаў у Гарадку да свята накіраваны ў асноўным з абласнога і мясцовага бюджэтаў. XXXДзень беларускага пісьменства пройдзе 2 і 3 верасня.

Рэгіён. Міжнародны фестываль фальклору «Мотальскія прысмакі» пройдзе ў аграгарадку Моталь Іванаўскага раёна 12 і 13 жніўня. Пра гэта паведамляе БелТА са спасылкай на старшыню Мотальскага сельскага выканаўчага камітэта Сяргея Піліповіча. Сёлета акцэнт будзе зроблены на нацыянальных дыяспарах. У Моталь прыедуць прадстаўнікі розных этнічных груп, якія пражываюць на тэрыторыі Беларусі. Таксама на фестывалі чакаюць дэлегацыю з Іркуцкай вобласці. Госці прымуць удзел у тэатралізаваным шэсці-адкрыцці фестывалю, вялікім святочным канцэрце, круглым сталае «Нацыянальная кухня — ключ да дружбы народаў». Запланаваны таксама фестывальны бал, майстар-класы палескіх бытавых танцаў, пляцоўкі народнай музыкі і гумару, шматжанравы фестываль дзіцячай і юнацкай творчасці «Мотальскія перазвоны» і іншыя імпрэзы.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

стасункі

Да нас ідзе «Залаты Віцязь»

За шчырае служэнне гістарычнаму адзінству брацкіх народаў літаратурна-мастацкаму, культурна-асветніцкаму праекту Уладзіміра Гаўрыловіча — міжнароднаму альманаху «Літара. Літера. Літара» — прысуджаны галоўны прыз Міжнароднага славянскага літаратурнага форуму «Залаты Віцязь». Кіраўнік абласной пісьменніцкай арганізацыі Гомельшчыны запрошаны да ўдзелу ў XIV міжнародным форуме «Залаты Віцязь», які адбудзецца ў кастрычніку ў сталіцы Расіі.

— Гэта адна з самых прэстыжных творчых узнагарод ва ўсім славянскім свеце, — адзначыў Уладзімір Гаўрыловіч. — «Залаты Віцязь», перш за ўсё, — прызнанне тваёй працы, у якую доўгія гады ўкладваеш душу і сэрца, твайго шчырага жадання несці людзям дабро праз

Руская мова як сродак яднання

Дзяржаўная дума Федэральнага Сходу Расійскай Федэрацыі праяла Міжнародны парламенцкі форум Садружнасці Незалежных Дзяржаў, прысвечаны Году рускай мовы як мовы міжнацыянальных зносін. Назва яго гаворыць сама за сябе — «Пушкінскія чытанні». Гэты форум, што праходзіў у Калоннай зале Дома саюзаў, уступным словам адкрыў старшыня камітэта Дзяржаўнай Думы па справах СНД, еўразійскай інтэграцыі і сувязі з суайчыннікамі Леанід Калашнікаў.

У абмеркаванні пытанняў прынялі ўдзел вядучыя літаратуразнаўцы Садружнасці Незалежных

Іван Саверчанка падчас форуму.

Дзяржаў. Ад Рэспублікі Беларусь на «Пушкінскіх чытаннях» выступіў дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, доктар філалагічных навук, прафесар Іван Саверчанка. У грунтоўным дакладзе «Уклад беларускіх вучоных-літаратуразнаўцаў у развіццё філалагічнай культуры грамадства» ён расказаў не толькі аб набытках айчынных навукоўцаў у гэтай важнай справе, але і аб вялікай ролі рускай мовы як сродку, што спрыяе збліжэнню і яднанню прадстаўнікоў розных нацыянальнасцей.

Віктар ЗАКРЭЎСКІ
Фота даслана аўтарам

прэзентацыі

Дабро адгукаецца на дабро

Падчас прэзентацыі ў Дзяржынскай цэнтральнай раённай бібліятэцы кнігі Ігара Хадановіча «Чалавек з маёй біяграфіяй» яе ўкладальнік Вацлаў Матусевіч неаднойчы згадваў фразу, якая належыць аднаму з класікаў. Аднак сам Вацлаў Іванавіч настолькі пранікае зместам сказанага, што адказ на пытанне, чаму ён узяўся вяртаць страчанае імя пісьменніка, атрымаўся і ў яго класічна ёмкім: дабро адгукаецца на дабро.

Прэзентацыя кнігі для землякоў мае асаблівую атмасферу, ці, інакш кажучы, аўру — гэта пацвердзіць любы пісьменнік. Так атрымалася і ў Дзяржынску. Хоць і не было нікога з родных Ігара, тых, хто асабіста ведаў яго, але, здавалася, у паўнюткай зале бібліятэкі — усе блізкія яму людзі. Так глыбока кранула трагічная гісторыя лёсу маладога, вельмі таленавітага журналіста і пісьменніка Ігара Хадановіча.

У студзені 1966 года ён загінуў ад рукі бандыта. Яго выхоўвала маці-настаўніца Марыя Ігнатаўна на найлепшых ідэалах таго часу. Хаця прыкладам сумленнасці, вялікага патрыятызму былі і яго сваякі. Бацька, Піліп Георгіевіч, таксама працаваў настаўнікам, пайшоў ваяваць. Апошні ад яго ліст сям’я атрымала ў жніўні 1941 года. У родзе Хадановічаў — Герой Савецкага Саюза Антон Гурын, паэтка Ніна Жыбрык, партызан Вячаслаў Калечыч.

Пытанне дыскусійнае

У аўторак, 27 чэрвеня, у вялікай зале Дома літаратараў адбылося першае пасяджэнне дыскусійнага клуба Андрэя Мукавозчыка, калумніста, супрацоўніка Выдавецкага дома «Беларусь сёння», старшыні секцыі публіцыстыкі Саюза пісьменнікаў Беларусі, аўтара пяці кніг.

На абмеркаванне было вынесена пытанне: «Як не трэба пісаць кнігі?» Спікер падзяліўся з аўдыторыяй сваім поглядам на літаратуру і прывёў памылкі, якія дапускаюць пісьменнікі, падмацаваўшы высту-

пленне асобнымі яскравымі прыкладамі з сучаснага літпрацэсу.

Пасля паўгадзіннай прамовы пачалася інтэрактыўная частка мерапрыемства. Усе жадаючыя маглі задаць прамоўцу пытанні, а за самай вострыя і правакацыйныя з іх вядучы нават дарыў кнігі з аўтографамі. Сярод глядачоў найбольшы інтарэс прадэманстравала моладзь. Так, прысутных у зале курсантаў-пагранічнікаў цікавілі пытанні патрыятычнага выхавання дзяцей, карысці і небяспекі, якія нясуць новыя медыя, а таксама нюансы творчай лабараторыі аўтара. У сваю чаргу калег Андрэя Мукавозчыка па цэху

непакоілі пераважна праблемы прапаганды традыцыйнай культуры і каштоўнасцей.

Каміла НАВІНКІНА
Фота Віктара ІВАНЧЫКАВА

КОНКУРСЫ

Вытокі роднага слова

У чэрвені 2023 года старажытны Слонім прымаў Рэспубліканскі спартыўна-культурны фестываль «Вытокі. Крок да Алімпу». У яго межах адбылося адмысловае творчае спаборніцтва — І Рэспубліканскі конкурс песеннага тэксту «Вытокі. Вершы пра галоўнае». У ім перамагла член Саюза пісьменнікаў Беларусі Ірына Войтка.

Нагадаем, паэтэса з'яўляецца аўтарам зборнікаў «Спасціжэнне», «Пагляджу вачамі неба», «Кранаюся вечнасці». Піша і прозу. Жыве ў Слоніме, кіруе раённым літаратурным аб'яднаннем імя Анатоля Іверса пры газеце «Слоніўскі веснік». Калектыў літаб'яднання з горада над Шчарай таксама далучыўся да ўдзелу ў спаборніцтве разам з іншымі творцамі-літаратарамі. Як стала вядома, член журы конкурсу, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь, член Беларускага саюза кампазітараў, кіраўнік арт-групы «Беларусы» Валерый Шмат адразу вылучыў вершаваны тэкст Ірыны Войткі: «Калі я ўбачыў гэты тэкст, ён адразу натхніў мяне, загучаў, пачулася мелодыя».

Згодна з палажэннем саборніцтва, непасрэдна падчас фестывалю «Вытокі. Крок да Алімпу» прафесійным кампазітарам павінна быць напісана песня, якая ўпершыню

акцыі

У 2023 годзе ўстановы Зэльвенскай раённай бібліятэкі працуюць у межах раённага праекта «Мы схіляемся, мы памятаем, мы ганарымся». Некалькі мерапрыемстваў прайшло 22 чэрвеня — у Дзень усенароднай памяці ахвяр Вялікай Айчыннай вайны і генацыду беларускага народа.

Супрацоўнікі Зэльвенскай раённай бібліятэкі правялі патрыятычную акцыю «Мы — гэта памяць!» для дзяцей з прышкольнага аздараўленчага лагера гімназіі №1 г. п. Зэльва. Падчас акцыі выдучыя далі наказ прысутным памятаць і

ніколі не забываць каштоўнасць светлых мірных дзён. У Славаціцкай сельскай бібліятэцы-клубе прайшла гадзіна гісторыі «Той самы доўгі дзень у годзе». Арганізатары распавялі дзецям пра першыя гадзіны пачатку вайны, пра гераізм салдат у дні вайны, пра піянераў-герояў, якія нараўні з дарослымі змагаліся за нашу свабоду і незалежнасць. У Міжэрыцкай інтэграванай бібліятэцы падчас агляду выстаўкі-інсталяцыі «Мы гэтай памяці верныя» дзецям парэкамендавалі цікавыя кнігі пра першыя дні Вялікай Айчыннай вайны, пра Брэсцкую крэпасць, пра дзяцей-герояў, якія

змагаліся з фашыстамі. Пазнаёмілі прысутных з серыяй кніг «Дзеці вайны», «Вайна вачыма дзіцяці» і інш. Супрацоўнікі Елкаўскай сельскай бібліятэкі для дзяцей прышкольнага лагера «Вясёлка» да Дня ўсенароднай памяці ахвяр Вялікай Айчыннай вайны і генацыду беларускага народа правялі акцыю-памяць «Пра гэта не ўспомніць нельга». А ў Каралінскай інтэграванай бібліятэцы арганізавалі выстаўку-альманах «Забытая проза вайны»: наведвальнікі пазнаёміліся з творамі пісьмемнікаў, якія прысвяцілі сваю творчасць вайне.

Вольга КАМЯКЕВІЧ

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК

Мы помним...

3 нагоды

24 чэрвеня ў аграгарадку Цімкавічы Капыльскага раёна прайшло свята «Цімкавіцкія вытокі», прысвечанае дню нараджэння Кузьмы Чорнага. Цімкавічы — мястэчка, дзе яшчэ малады Мікалай Раманоўскі зрабіў першыя крокі ў вялікую літаратуру.

Цімкаўляне пашчотна зберагаюць памяць пра свайго знакамітага земляка. Тут дзейнічае адзін з найстарэйшых літаратурных музеяў Беларусі — Кузьмы Чорнага (філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры). Імя пісьменніка носіць мясцовая сярэдняя школа. І вось ужо другі год запар раённыя ўлады сумесна з музеем ладзяць свята ў гонар літаратара. У гэтым годзе ўдзел у мерапрыемствах прыняла дэлегацыя Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі ў складзе яго старшыні Леаніда Крываноса, паэтэсы-барда Марыны Лайковай і аўтара гэтай нататкі.

Падчас свята дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Сяргей Усік і старшыня абласнога аддзялення СПБ Леанід Крыванос правялі цырымонію ўзнагароджання пераможцаў раённага літаратурна-мастацкага творчага конкурсу «Кожны чалавек — гэта цэлы свет». Леанід Міхайлавіч у сваёй прамове нагадаў, што сто гадоў таму пачатковец Кузьма Чорны надрукаваў у рэспубліканскім выданні («Савецкая Беларусь») сваё першае апавяданне «На граніцы». Прамоўца

імпрэзы

Нядаўна ў Цэнтры беларускай культуры Даўгаўпілса адбылася творчая вечарына Станіслава Валодзькі, сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі, уладальніка медаля Францыска Скарыны. Імпрэза была прысвечана прэзентацыі яго кнігі «Збор твораў, том 2» і «Как искали аппетит».

Тут гучалі песні на яго словы
кампазітараў Латвіі і Беларусі ў
выкананні мясцовых вакальных

прагучыць на галоўнай сцэне фестывалю. Песня «Роднае слова» (словы Ірыны Войткі, музыка Валерыя Шмата) будзе выконвацца арт-групай «Беларусы» на канцэртных пляцоўках краіны.

Ад імя ўсёй літаратурнай і песеннай Гродзеншчыны сардэчна віншуем Ірыну Антонаўну з перамогай. Безумоўна, заслугоўваюць слоў удзячнасці і арганізатары культурна-спартыўнага фестывалю «Вытокі». Важна, што ў яго рамках у Слоніме дадзены старт конкурсу паэтычнай песеннай паэзіі «Вытокі. Вершы пра галоўнае». З'яўленне ў праграме фестывалю творчага спаборніцтва такога кшталту пацвярджае тэзіс: калі сіла нацыі залежыць ад яе фізічнага здароўя, то ў голасе народа, у мастацкім слове ўвасоблена яго духоўная веліч. Адзінства фізічнага і духоўнага — гэта і ёсць наш агульны падмурак, наш алімп. Нараджэнне новай прыгожай песні стала важным крокам на гэтым шляху.

Паслухаць песню «Роднае слова» ў выкананні арт-групы «Беларусы» можна, выкарыстаўшы QR-код:

змагаліся з фашыстамі. Пазнаёмілі прысутных з серыяй кніг «Дзеці вайны», «Вайна вачыма дзіцяці» і інш. Супрацоўнікі Елкаўскай сельскай бібліятэкі для дзяцей прышкольнага лагера «Вясёлка» да Дня ўсенароднай памяці ахвяр Вялікай Айчыннай вайны і генацыду беларускага народа правялі акцыю-памяць «Пра гэта не ўспомніць нельга». А ў Каралінскай інтэграванай бібліятэцы арганізавалі выстаўку-альманах «Забытая проза вайны»: наведвальнікі пазнаёміліся з творамі пісьмемнікаў, якія прысвяцілі сваю творчасць вайне.

Падчас уручэння ўзнагарод.

расказаў, што частку сваёй літаратурнай творчасці як былі пагранічнік прысвячае тэме дзяржаўнай граніцы і службе на ёй. Па даручэнні Дзяржаўнага пагранічнага камітэта выступоўца падарыў Цімкавіцкай сярэдняй школе памятны сувенір, а таксама сваю новую кнігу «Судьбой повенчаны с границей».

У наступним годзе «Цімкавіцкія вытокі» пройдуць зноў. Яны будуць прысвечаны не толькі Кузьме Чорнаму, але і юбілею вёскі.

Рагнед МАЛАХОЎСКІ, фота аўтара

На вечарыне гучала нямала добрых слоў ад выступоўцаў: генеральнага консула Беларусі ў Даўтаўпілсе Ільі Лапуця, консула Галіны Найдзёнай, дырэктара ЦБК Жанны Раманоўскай, старшыні беларускага таварыства «Уздым» Ліліі Воранавай, члена яго праўлення Вольгі Паўловіч, намесніка кіраўніка Рускай пісьменніцкай арганізацыі Даўтаўпілса Валянціны Пруднікавай і ўсіх удзельнікаў канцэрта.

Марыя ПАМЕЦЬКА

Вершы, песні, танцы

калектываў «Купалінка», «Спадчына», «Пралескі», «Скарбніца», розных дуэтаў і салістаў. Танцавальны гурт «Лянок» выступіў пад песню «Ручнік» у выкананні ансамбля «Купалінка».

У «дзіцячым» аддзяленні канцэрта ўнукі Станіслава Валодзькі прачыталі верш дзядулі «Гаваркі Рома». Да таго ж прагучаў гуказапіс дзвюх яго невялічкіх казак з перадачы «Вячэрняя казка» латвійскага радыё «Домскі пляц».

«ЛіМ»-люстэрка

Своеасаблівае прэв'ю XXXII Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску» пакажуць сёння ў Маскве на ВДНГ, інфармуе БелТА. У павілёне «Рэспубліка Беларусь» на галоўнай расійскай выстаўцы будзе эмансывавана на металічная канструкцыя, якая зымітуе сцэнічную арку галоўнай сцэны віцебскага фестывалю — Летняга амфітэатра. Пад купалам аркі ў святле ўбудаваных сафітаў размесцяць 32 (па колькасці гадоў фестывалю) фотаздымкі, якія адлюстроўваюць імгненні свята розных гадоў. Прэзентацыю будуць суправаджаць выступленні папулярных расійскіх і беларускіх артыстаў. Плануецца, што ў мерапрыемстве прымуць удзел прадстаўнікі Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы, Парламенцкага сходу Саюза Беларусі і Расіі, Пасольства Беларусі ў Расіі і іншых устаноў.

Трупа класічнага балета Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра выступіць з гастроямі ў Кітаі, гаворыцца ў матэрыяле БелТА. «Мы супрацоўнічалі з Кітаем ужо некалькі гадоў. У 2020 годзе з-за пандэміі прыйшлося на некаторы час спыніць узаемадзейнне, але цяпер яно аднаўляецца. Гэтым разам мы пакажам балеты “Шчаўкунок”, “Тытанік” і “Прыгажуня, якая спіць», — расказаў галоўны балетмайстар трупы класічнага балета музычнага тэатра Сяргей Мікель. Ён адзначыў, што кітайскаму глядачу падабаецца беларускі балет, на спектаклях часта аншлаг. Да таго ж у кітайцаў ёсць вялікая цікавасць не толькі да класікі, але і да сучасных пастацовак. Гастролі будуць праходзіць з 20 ліпеня да 20 жніўня.

Дні культуры Кітая ў Беларусі плануецца правесці ў 2024 годзе. Гэта вынікае з інфармацыі, апублікаванай у Telegram-канале Міністэрства культуры. Перспектывы ўзаемадзеяння ў культурнай сферы паміж Беларуссю і Кітаем абмяркоўваліся нядаўна ў Міністэрстве культуры падчас падрыхтоўкі да пасяджэння беларуска-кітайскага міжурадавага камітэта па супрацоўніцтве, якое адбудзецца ў Пекіне ў ліпені. З прадстаўнікамі Пасольства КНР у Беларусі абмеркаваны пытанні правядзення Дзён культуры Кітая ў Беларусі ў 2024 годзе, рэалізацыі сумесных праектаў у кінематаграфіі. Таксама адзначаецца, што Міністэрства культуры Беларусі прапануе маладым мастакам з Кітая прыняць удзел у праекце «Летняя школа» ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Бакі выказалі зацікаўленасць у арганізацыі камерцыйных гастролей творчых калектываў дзвюх краін. Абмяркоўвалася супрацоўніцтва і па іншых напрамках.

Дзяржаўная Траццякоўская галерэя пачала маштабную рэстаўрацыю палатна па эскізе Мікалая Рэрыха «Палавецкі стан», які служыў дэкарацыяй для балета «Палавецкія скокі» Аляксандра Барадзіна. Экспанат будзе выкарыстаны ў маштабнай экспазіцыі мастака, якая адкрыецца ў Новай Траццякоўцы ў кастрычніку. «Гэты аб'ект знаходзіцца ў жудасным стане, што насамрэч пагаршае і павышае тую ступень адказнасці, якая сёння ёсць у супрацоўнікаў Траццякоўскай галерэі», — цытуе «ИТАР-ТАСС» словы генеральнага дырэктара галерэі Алены Пронічавай. Установа набыла работу ў прыватнай калекцыі ў Лондане ў 2020 годзе. Па словах супрацоўнікаў, экспанат знаходзіцца ў аварыйным стане.

Акцёр Чэ́двік Бо́ўзман стане адным з уладальнікаў ганаровай «зоркі» на Галівудскай Алеі славы. Цырымонія закладкі пройдзе ў 2024 годзе. Чэ́двік Бо́ўзман, які памерў у 2020 годзе, быў выданы па «Чорнай Пантэры». Яго апошняй работай стаў фільм «Ма Рэйні: Маці блюзу», за якую ён атрымаў намінацыю на «Оскар». Уладальнікамі «зорак» у наступным годзе, згодна з пералікам ABC7, таксама стануць зорка фільма «Чуд-жанчына» Галь Гадот, лаўрэат «Оскара» Мішэль Ео (сыграла галоўную ролю ў фільме «Усё ўсюды і адразу»), акцёр, рэжысёр, сцэнарыст, прадзюсар Крыс Пайн, актрыса і прадзюсар Крысціна Рычы, актрыса, сцэнарыстка і рэжысёр Мэгі Джыленхол, прэзідэнт *Marvel Studios* Кевін Файгі.

Дацкі кінарэжысёр Нікалас Віндзінг Рофн адаптаўе кніжную серыю «Цудоўная пяцёрка» пісьменніцы Энід Блайтан. Праект выйдзе на канале BBC. Сюжэт раскажа аб пяці падлетках, якія расследуюць злычынствы. Усяго ў першым сезоне запланаваны тры серыі. Нікалас Віндзінг Рофн выступіць выканаўчым прадзюсарам, а рэжысёрскія абавязкі возьме на сябе Цім Кіркіб, вядомы, апроч іншага, па серыяле «Дрэнь». Здымкі ўжо стартвалі ў Валікабрытаніі. «Цудоўную пяцёрку» некалькі разоў пераносілі на экраны, уключаючы экранізацыі з ЗША, Даніі і Германіі, а таксама два брытанскія шоу. Апошні праект Рофна, міні-серыял «Каўбой з Капенгагена», выходзіў у студзені на Netflix, удакладняе партал *film.ru*.

Цікавінки ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Творца з сузор'я Рака

Гэта не хто-небудзь іншы, а Анатоль Аўруцін. Як ён прапісаўся ў Су-свеце значна пазней, а па нараджэнні — карэнны мінчанін. З'явіўся на свет 3 ліпеня 1948 года. Свой першы верш «выдаў» у чатырохгадовым узросце:

*Трактор, трактор! Ты пойдеш
По полям станицы.
Много хлеба привезешь
Жителям столицы.*

Скончыўшы школу, паступіў на завочнае аддзяленне гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працаваў слесарам-інструментальшчыкам, педагогам-арганізатарам у чыгуначным домакіраўніцтве. Пакахайшы замужнюю жанчыну, маці дваіх дзяцей, канешне, без узаемнасці, пачуцці даверы паперы. З двух соцень вершаў частка была змешчана ў газеце «Железнодорожник Белоруссии». Гэтая публікацыя адразу прынесла вядомасць. Найперш ёю зацікавіліся жанчыны.

Не паслухаліся... Пімена Панчанку

Такая вялікая папулярнасць не магла не радаваць. У не меншай ступені тое, што пяць разоў выходзіў пераможцам паэтычнага конкурсу «У летапіс пяцігодкі», які праводзіў «Железнодорожник Белоруссии». А тут якраз трапіўся часопіс «Советские профсоюзы». Убачыў старонку вершаў членаў літаратурнага аб'яднання «Вышыня». Мільганула думка: чаму б не паслаць і свае?

Іх не толькі апублікавалі. Запрасілі на Усесаюзную нараду-семінар маладых пісьменнікаў. На ёй убачыў знакамітых паэтаў Андрэя Вазнясенскага, Льва Озерава... Пазнаёміўся з пакутнікам сталінскіх лагераў вальгарадцам Іванам Сараной, з якім пасябраваў. Калі з'явілася літаб'яднанне «Магістраль» пры «Железнодорожнике Белоруссии», быў у ім кансультантам, пасля ўзначаліў яго. Дзесяць гадоў маладыя аўтары збіраліся кожны другі чацвер месяца. Запрашалі вядомых паэтаў — Міколу Аўрамчыка, Анатоля Грачанікава, Анатоля Вярцінскага, Міхася Стральцова...

Першым жа іх знакамітым госцем стаў народны паэт Беларусі Пімен Панчанка. Завітаў, калі «Магістраль» споўніўся год. З цікавасцю слухалі прысутныя аднаго са старэйшых нацыянальнай паэзіі. Пімен Емяльянавіч прыйшоў не з пустымі рукамі. Для публікацыі ў «Железнодорожнике Белоруссии» прапанаваў верш «Беларуская чыгунка». Пазнаёміўся і з вершамі Анатоля Аўруціна, «а праз тыдзень, — як успамінае Анатоль Юрэвіч у аўтабіяграфіі, — ён запрасіў мяне ў госці: “Зайдзіце, ёсць аб чым пагаварыць!”»

Прагаварылі амаль цэлы дзень: «[...] гаспадар то гаварыў аб маіх вершах, то пачынаў чытаць свае, то распавядаў аб сваіх шматлікіх сустрэчах з найвядомейшымі паэтамі, Міхаілам Святловым, напрыклад». Пазнаёміўшыся з рукапісам яго першай кніжкі, вярнуў з рэкамендацыяй у рэдакцыю паэзіі выдавецтва «Мастацкая літаратура». Запэўніў: «Вам трэба толькі аднесці... Я ж народны паэт, з маёй рэкамендацыяй кніга выйдзе вельмі хутка...»

Памыліўся... Высветлілася, што яго аўтарытэт «Мастацкай літаратуры» — «не ўказка». Рукапіс яшчэ тройчы адыдавалі на «закрытую» рэцэнзію. Асабліва высокай думкі пра яго быў Сцяпан Гаўрусёў. Ён «наогул напісаў, што адчувае светлую зайдзрасць да аўтара і радасць ад таго, што ў літаратуру прыйшоў яшчэ адзін таленавіты паэт».

Праз цэрні да поспеху

Справу з месца зрушыў толькі Міхася Стральцоў. Дзякуючы яму ў 1979 годзе першая кніга Анатоля Аўруціна

Фота БелТА.

Анатоль Аўруцін.

«Снегопад в июле» пабачыла свет. Аднак калдобін на творчым шляху Анатоля Юрэвіча ставала і ў далейшым. Прынамсі, хапіла валтузні, калі падаў заяву на ўступленне ў Саюз пісьменнікаў. Меў непрыймальнасці і тады, калі стаў першым сакратаром праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, каля вытокаў якога, як вядома, на чале з Мікалаем Чаргінцом стаялі вядомыя літаратары, у тым ліку і аўтар гэтага артыкула, не згодныя з пазіцыяй Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Пра гэта Анатоль Юрэвіч у аўтабіяграфіі, праўда, не сказаў. Затое можна даведацца з яго інтэрв'ю, дадзенага «ЛіМу» пасля атрымання за кнігу выбранага «Просветление» (2016) Нацыянальнай літаратурнай прэміі 2017 года ў намінацыі «Паэзія». У ёй змешчаны не толькі ўласныя творы, але і пераклады беларускіх паэтаў на рускую мову: «Нядобразычлівыя водгукі на маю творчасць калі дзе і з'яўляюцца, дык гэта дома... Не могуць некаторыя “літкрытыкі” змірыцца з тым, што нехта ў Беларусі здольны стаць шырока вядомым рускім пісьменнікам... Па іх разуменні, не павінна такога быць, бо ўсё, што напісана тут па-руску, заўсёды застанеца для Беларусі другасным...»

Напісана ж Анатолям Юрэвічам ня мала. Другая кніга «Поворотный круг» выйшла праз чатыры гады пасля першай. Потым з'явіліся «...От мира сего» (1991), «По другую сторону дыхания» (1998), «И суд богов» (2001), «Золотая бездна» (2002), «Поверуй... Вспомни... Усомнись...» (2003), «Визитная карточка» (2004), «Неживая вода» і «Некачественная Родина» (абедзве 2005) і іншыя. Кніга «Наедине с молчанием» выйшла ў серыі «Золотое перо» (2007). Рашэннем Савета міжнароднага «Альманаха поэзии» ў Сан-Хасе (Каліфорнія, ЗША) яна прызнана найлепшым паэтычным зборнікам на рускай мове з ліку выдадзеных у 2005—2007 гадах. Пабачыў свет і двухтомнік Анатоля Аўруціна «Времена» (2013). Кніга ж «Духаспляценне» (2006) выйшла ў перакладзе на беларускую мову Людмілы Завеі.

Творчасць яго высока ацэнена крытыкай. Гэта не толькі рэцэнзіі ў перыядычным друку, але і калектыўныя крытычна-даследчыцкія зборнікі «Анатолий Аврутин. Штрихи к творческому портрету» (2003) і «Анатолий Аврутин — судьба и творчество» (2008), манаграфія Марыі Жыгалавай «Спешите медленнее жить... А. Ю. Аврутин: жизнь и творчество» (2018).

Грушаўка — прыпынак паэтычны

Валянціна Паліканіна, сама цудоўная паэтэса, разважаючы аб яго творчасці, слухна зазначае: «Чымсці пастарнакаўскай вее ад яго вобразнасці, безумоўна, непаўторнай, аўруцінскай. Ён як бы дапрацоўвае ў гэтым свеце і за Пастарнака, і за Ахматава, і за Мандэльштама...»

Яшчэ больш высокую ацэнку творчасці Анатоля Аўруціна даў Веніямін Блажэнны. Гэта на яго ў свой час увагу звярнуў Барыс Пастарнак, высока ацаніўшы творчасць. Веніямін Блажэнны сведчыў: «Паэты задаюць пытанні, як задаюць іх дапытлівыя дзеці; для дзяцей усё — загадка. Паэзія Аўруціна не проста загадкавая, — яна расшыфроўвае загадкі — загадкі свету і сусвету — дакладнай мовай метафар... І, быццам пад нябачнай палачкай дырыжора, усё набывае свой музычны голас — спяваюць досвіты і захады, зоркі і камяні, мёртвыя і жывыя...»

Нельга не ўспомніць адзін з найлепшых яго вершаў — «Грушевка»:

*Стирали на Грушевке бабы,
Подолы чутков подоткнув.
Водою осенней, озяблой,
Смывали с одежды войны.*

*Из грубой, дощатой колонки,
Устроенной возле моста,
Прерывистой ниточкой тонкой
В корыта струилась вода.*

Пасляваенны малюнак жыцця часткі горада, што тады амаль не рознілася ад вёскі, праз праўдзівае адлюстраванне звыклага занятку жанчын паступова ўзмацняецца. Дасягае свайго кульмінацыйнага моманту дзякуючы пільна прыкметанай дэталі. З гадамі яна не страціла свайго значэння. Ператварылася ў надзіва ёмісты, шматгранны мастацкі вобраз. Ён дазваляе ўжо з адлегласці часу адчуць, якою неймавернай цаной заплацілі мы за перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне. Толькі адна з многіх і многіх жанчын можа парадавацца, што яе муж застаўся жывы. Дый тая хавае гэтую радасць у сабе. Не хоча ненаўмысна пакрыўдзіць тых, з кім жыве поруч і каго напаткала іншая доля.

Бязмоўе гаворыць шмат

Анатоль Аўруцін умее ствараць настолькі адчувальна-ўражальныя вобразы, што, ледзь толькі сустрэнеш іх у тым ці іншым вершы, з'яўляецца пачуццё, быццам усё гэта бачыш і перажываеш увачавідкі. Адно здзіўляецца: як магло надарыцца так, што раней усяго гэтага не заўважаў?

Па прыклады далёка хадзіць не трэба. Што ні твор, амаль абавязкова ёсць тое, што адразу спыняе твой позірк. Разам з лірычным героем бачыш, як «музыка кистями потекла с рябин». І «гусиная кожа пруда», здаецца, сама прыцягвае да сябе, каб мог яшчэ лепей разгледзець яе. А ў гэтым безназоўным вершы і ўвогуле відавочна сама пластыка паэтычнага жывапісу, узмоцненая напружаным роздумам лірычнага героя, які жадае лепей разабрацца ў самім сабе:

*Морщилось небо... Брусника сошла...
И свет уплотнившийся стал
полусветом.
И чайка в заре полоскала крыла...
Но я не об этом, но не об этом...*

*В груди запекался похмельный глоток,
Чуть отодвигая прощание с летом,
И мысли, что ты и в толпе одинок...
Но я не об этом, но я не об этом...*

Заклучная страфа твора, як быццам, і не ставіць апошняю кропку:

*Скользили по глине подошвы сапог,
Вдоль стенок оврага осытались комья.
Я все вспоминал,
но припомнить не мог —
Так что это было? О чем я? О чем я?*

Ды ў ёй, гэтай апошняй кропцы, і няма патрэбы, бо верш «***Морщилось

небо...» — з твораў, што вымагаюць не толькі захаплення майстэрствам аўтара. Яны патрабуюць і той работы думкі, якая кожнаму дазваляе ўспрымаць напісанае па-свойму, ствараючы адпаведны настрой, выклікаючы шмат якіх асацыяцый. Хочацца падоўгу заставацца ў роздуме сам-насам, разумеючы, што за ўсім гэтым — само жыццё. Яно і ў гэтым вершы:

*Все снимались, а он — стороной,
Да в другие ворота.
Повторял: «Погляди, я — живой,
Что мне мертвое фото!
Что мне корчит торжественный вид!
Все!.. Давай про другое...»
Тишь... Безмолвье кладбищенских плит.
Только фото живое.*

Само жыццё паўстае і ў шмат якіх іншых творах, таксама напісаных па-майстэрску, а яшчэ на адным дыханні. Не ў тым сэнсе, што ўзяўся паэт за пяро ці сеў за камп'ютар і «паехалі» радкі, як той хуткасны цягнік. Іншае маю на ўвазе. Кожнае слова, радок былі загадка прадуманы, вывераны, таму і з'яўляецца адчуванне нязмушанасці, лёгкасці.

Пераклад — справа не марная

Анатоль Аўруцін паспяхова працуе і ў галіне перакладу. Пры гэтым кола творчых інтарэсаў шырокае: ад антычнай паэзіі да сучасных беларускіх твораў. А яшчэ быў заснавальнікам літаратурна-мастацкага часопіса «Немига литературная». Праявіўшы сябе і добрым арганізатарам, і патрабавальным рэдактарам, цяпер выдае «Новую Немигу литературную». Планку мастацкасці трымае вельмі высока, таму нават вядомыя пісьменнікі лічаць за гонар апублікавацца ў часопісе.

Ды перш за ўсё ён — паэт, а «тот не поэт, кто среди земного рева, // Пером бумагу истово скверня, // Из древа получает только древо, // И пламень зажигает от огня. // Они различные все и все едины, // Они не бросят: “Быть или не быть?” // Лишь тот поэт, кто смог из древесины // Огонь сердечной искрою добыть».

Нацыянальная літаратурная прэмія ў Анатоля Юрэвіча — не адзіная высокая ўзнагарода. Ён — лаўрэат каля трыццаці міжнародных літаратурных прэмій розных краін — Расіі, Германіі, Аўстрыі, Аўстраліі, Украіны. Выдадзена больш як 20 кніг. Не толькі ў Беларусі, але і ў Расіі, Германіі, Канадзе. Падборка з сямі яго вершаў змешчана і ў чатырохтомнай анталогіі «Сто лет русской зарубежной поэзии». Нізка твораў Анатоля Юрэвіча адкрывае том, прысвечаны паэзіі XXI стагоддзя. А гэта ўжо — зусім унікальны факт: у 2011 годзе назву «Паэт Анатоль Аўруцін» атрымала адна з зорак у Сузор'і Рака!

Развагі пра яго хочацца завяршыць ацэнкай, дадзенай творчасці Анатоля Юрэвіча рускім паэтам, сцэнарыстам, гумарыстам Львом Кукліным. Дарэчы, Леў Валерыянавіч гэтымі словамі закanchваў свой уступны артыкул «Залатая пара майстэрства» да кнігі выбраных твораў Аўруціна «Поверуй... Вспомни... Усомнись...»: «Анатолий Аврутин — Мастер сложившийся, самобытный, зрелый, владеющий русским Словом, один из лучших русских поэтов нашей славянской соседки — Белоруссии, один из лучших поэтов ближнего и дальнего зарубежья, просто, один из лучших на сегодняшний день русских поэтов». А я не магу абысціся без маленькага, аднак істотнага ўдакладнення. Усё ж Аўруцін, несумненна, з сённяшніх твораў найбольш таленавіты рускамоўны паэт Беларусі.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Летнія вакацыі ў Нясвіжы

І сёлета па традыцыі ў першы фестывальны вечар быў паказаны балет Мінкуса «Дон Кіхот», прэм'ера якога адбылася ў сакавіку. Упершыню названы балет быў пастаўлены на сцэне нашага тэатра ў 1941 годзе, а гэта ўжо сёмая па ліку пастаноўка, якую ажыццявілі харэограф і балетмайстар Валянцін Елізар'еў і дырыжор-пастаноўшчык Мікалай Калядка.

У рамане Сервантэса вобраз самотнага рыцара Дона Кіхота з'яўляецца галоўным, але ў балете ён другародны персанаж, бо сюжэт заснаваны на адным з яркіх эпізодаў рамана, у якім расказваецца пра гісторыю кахання дачкі барселонскага карчмара Кітры і цырульніка Базіля. Падзеі разгортваюцца на гандлёвай плошчы Барселоны, дзе па волі выпадку апынуліся Дон Кіхот і яго збраяносец Санча Панса, якія паступова таксама ўцягваюцца ў іх кругаварот. Перад гледачом разгортваецца калейдаскоп яркіх харэаграфічных карцін і сцэн, насычаных элементамі драмбалета, у якіх адлюстроўваюцца спрадвечныя жыццёвыя калізіі: карчмар хоча аддаць сваю дачку замуж за багатага немаладога двараніна, а яна кахае беднага маладога цырульніка. Закаханыя праяўляюць шмат вынаходлівасці і хітрасці, каб уладзіць бацьку Кітры і паказаць у нявыгадным становішчы яе багатага жаніха, а Дон Кіхот і Санча Панса ім у гэтым садзейнічаюць. У рэшце рэшт усё заканчваецца вяселлем Кітры і Базіля, а высакародны рыцар са сваім збраяносам адпраўляюцца ў далейшы шлях.

Гэты балет па сюжэце і харэаграфіі вызначаецца асаблівай жыццядараснасцю і наскрозь прасякнуты добрым гумарам. У ім шмат масавых відовішчых сцэн з удзелам вулічных танцоўшчыц, тарэадораў і іншых характарных персанажаў, якія запаўняюць гандлёвую плошчу і карчму. Адпаведна ў пастаноўцы шмат стылізаваных іспанскіх і цыганскіх танцаў, і ў цэлым відавочна перавага характарнага танца над класічным. Вельмі значнае месца займае пантаміма і мімічная ігра танцоўшчыкаў, што ўжо залежыць ад іх акцёрскіх здольнасцей.

Нясвіжскія гледачы вельмі жыва рэагавалі на ўсе нюансы пастаноўкі, шчырымі апладысмантамі суправаджаючы кожную сцэну гэтага яскравага балета, падтрымліваючы такім чынам артыстаў. Партыі Кітры і Базіля выконвалі Людміла Хітрова і Дзмітрый Уксунікаў; партыі яшчэ адной пары — танцоўшчыцы Мерседэс і тарэра Эспада — Лізавета Мусорына і Андрэй Барыеў; партыю карчмара — Канстанцін Кузняцоў; багатага жаніха — Уладзіслаў Рудэнка; Дона Кіхота — Антон Краўчанка; Санча Панса — Арцём Задворнаў.

У другі фестывальны вечар была прадстаўлена апошняя прэм'ера тэатра — опера Расіні «Севільскі цырульнік». Яе прэм'ерныя паказы адбыліся 6 і 7 чэрвеня, адпаведна ў Нясвіжы — трэці паказ (лічы, таксама прэм'ерны). Няма патрэбы расказваць пра змест гэтага музычнага шэдэўра, заснаванага на вядомым літаратурным творы — аднайменнай камедыі Бамаршэ, цэнтральным персанажам якой з'яўляецца Фігара, які адносіцца да шэрагу так званых вечных вобразаў.

Галоўная фестывальная сцэна.

Па жанры гэта опера-буфа, дзе ўсё высвечваецца і падаецца праз прызму камічнага. Яе асаблівасць заключаецца ў тым, што дзеянне ў многім заснавана на рэчыватывах, а яны павінны быць выразнымі, асабліва ў тым выпадку, калі спектакль ідзе на мове арыгінала. Таму зразумела, наколькі важным для выканаўцаў з'яўляецца ўзровень валодання італьянскай мовай.

Апошняя прэм'ера — ужо дзясятая пастаноўка «Севільскага цырульніка» ў нашым тэатры. Першая адбылася ў 1934 годзе, прычым гучала яна на беларускай мове. Сённяшні прэм'ерны спектакль гучыць на

Таццяна Траццяк у праграме «Край прыгожых людзей».

італьянскай, і яго пастаноўшчыкам з'яўляецца рэжысёр з Італіі Альда Тарабела, які высока ацаніў валоданне нашымі вакалістамі італьянскай мовай. У садружнасці з Альда Тарабела працаваў наш дырыжор-пастаноўшчык Уладзімір Авадок, які ўжо мае вопыт творчага супрацоўніцтва з італьянскімі калегамі — быў асістэнтам маэстра Рыкарда Муці ў італьянскай опернай акадэміі (г. Равена), дырыжорам-пастаноўшчыкам Равена-фестывалю, у рамках якога паставіў шэраг опер. Так што італьянскія каларыт беларускай пастаноўцы быў забяспечаны.

Галоўныя партыі на фестывальным паказе оперы выконвалі Юрый Гарадзецкі (граф Альмавіва), Таццяна Гаўрылава (Разіна), Дзяніс Янцэвіч (Фігара).

Варта адзначыць, што і балетны, і оперны спектаклі заснаваны на камедыі становішчаў і насычаны яскравым гумарам і жыццядарасным настроем. І гэтым яны адрозніваюцца ад большасці пастацовак тэатра, прасякнутых вострым драматызмам і напалам пачуццяў, якія гледачы бачылі на імправізаванай замкавай сцэне раней.

«Вялікі тэатр Беларусі ў партрэтах, асобах і падзеях» — такую назву мела праграма галаканцэрта, паказанага ў трэці фестывальны вечар, якая сімвалізавала сабой 90-гадовы творчы шлях калектыву. Зразумела, гучала музыка Бізэ з оперы «Кармэн», з якой пачыналася гісторыя тэатра ў 1933 годзе. На працягу канцэрта гледачам былі прадстаўлены найбольш яркія фрагменты і нумары са спектакляў сусветнай балетнай і опернай класікі, якія ішлі раней на сцэне тэатра і якія сёння ўпрыгожваюць яго рэпертуарную афішу. Сярод іх — уражальныя сцэны з опер беларускіх кампазітараў: «Сівая легенда» Дзмітрыя Смольскага, «Юбілей» Сяргея Картэса, «Дзікае паляванне караля Стаха» Уладзіміра Солтана. Рэжысёр гэтай канцэртнай праграмы Ганна Маторная, дырыжоры — Уладзімір Авадок і Мікалай Калядка.

Як ужо адзначалася, у фестывальнай праграме значнае месца займалі дзённыя канцэрты камернай музыкі, якія праходзілі ў Тэатральнай зале замка. Першы з такіх пад назвай «Флейты на вакацыях», разлічаны на аматараў інструментальнай музыкі, быў падрыхтаваны квартэтам флейт Вялікага тэатра Беларусі ў складзе Ларысы Ласоцкай, Арцёма Нямірскага, Арсена Замтарадзэ і Наталлі Мурзіной. У канцэрце таксама прынялі ўдзел Міхаіл Канстанцінаў (ударныя) і Юлія Шчарбакова (раяль).

Праграма складалася з твораў кампазітараў, можна сказаць, з усіх куткоў свету. Першым нумарам была п'еса Жака Кастэрэда, якая дала назву ўсяму канцэрту. Гучалі «Ave Maria» Баха—Гуно ў пералажэнні Ларысы Ласоцкай, п'есы Германа Біфцінка, Валерыя Сапарова, знакаміты вальс Яўгенія Догі ў пералажэнні Ларысы Ласоцкай і іншыя творы.

Аматараў камерна-вакальнага жанру парадаваў канцэрт «Тут добра», прысвечаны 150-годдзю Сяргея Рахманінава. Назву гэтай праграме даў вядомы раманс кампазітара на словы яго сучасніцы Галіны Галінай, які ўвайшоў у залаты фонд рускай класічнай музыкі як выдатны ўзор лірычных твораў. Вядучыя салісты оперы Марыя Галкіна, Алена Золава, Кацярына Міхнавец, Дзмітрый Шабец і Андрэй Сялюцін у суправаджэнні канцэртмайстра Марыі Токкар выконвалі раманы і вакальныя мініяцюры Рахманінава на вершы Фета, Апухціна, Брусава, Бальманта, Цютчова...

Пастаянны ўдзельнік фестывалю струнны квінтэт «Серэнада», мастацкім кіраўніком якога з'яўляецца салістка оперы Таццяна Траццяк, прадставіў праграму «Край прыгожых людзей» (па назве песні Алены

Атрашкевіч на вершы Васіля Жуковіча, якая ўваходзіць у гэтую праграму). На пачатку бягучага года Таццяна Траццяк атрымала грант Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь на рэалізацыю творчага праекта — выкананне твораў беларускіх кампазітараў XIX—XXI стагоддзяў, у тым ліку тых, якія раней не выконваліся, накіраванага на захаванне нацыянальных духоўных традыцый і папулярызацыю дасягненняў нацыянальнай вакальнай выканальніцкай школы ў Беларусі і за мяжой. У канцэрце прынялі ўдзел салісты оперы Анастасія Масквіна, Аксана Якушэвіч, Аляксандр Міхнюк і Святаслаў Сахараў. Гучалі творы Рак-Міхайлоўскага, Багатырова, Алоўнікава, Семянякі, Глебава, Лучанка, Галаўко, Атрашкевіч, Сярых.

Упершыню ў Тэатральнай зале была прадстаўлена праграма для дзяцей. Такая патрэба ўжо даўно наспела, бо было відавочным, што кожны год на ўсіх спектаклях і канцэртах прысутнічала шмат гледачоў з дзецьмі, часта нават дашкольнага ўзросту. У гэтым годзе рэжысёр Наталля Бараноўская падрыхтавала інтэрактыўна-забаўляльную праграму «Займальны ўрок музыкі» і дзіцячую пастаноўку — музычную казку Сяргея Пракоф'ева «Пеця і воўк». У праграме прынялі ўдзел салісты оперы і духавы квінтэт салістаў аркестра. Партыя фартэпіяна — Юлія Шчарбакова.

Канцэрт «Viva l'Italia, viva l'amore!..», які складаўся з сапраўдных італьянскіх хітоў, прагучаў у выкананні салістаў оперы і інструментальнага трыа «Глорыя» (Надзеі Сянькевіч, скрыпка; Наталлі Мурзіной, флейта; Кацярыны Акавіцкай, віяланчэль). Партыя фартэпіяна — Юлія Шчарбакова.

Опера «Севільскі цырульнік».

«A.M.A.D.I.S. Brass запрашае...» — так называўся апошні канцэрт, які прайшоў у Тэатральнай зале. Яго ўдзельнікі — брас-квінтэт «A.M.A.D.I.S. Brass» і салісты оперы. Партыя фартэпіяна — Юлія Шчарбакова. Гучалі «Ампарыта Рока» Тэйксідора, тэма з кінафільма «Ружовая пантэра» Манчыні, «Oblivion» П'яцолы, танга «Стомленае сонца» Петэрсбургскага, знакамітыя песні Фрэнка Сінатры, «Няўдалае спатканне» Цфасмана, «Амапола» Лакалле, «Гранада» Лара ды іншыя вядомыя творы.

Як звычайна, у фарным касцёле праходзіла традыцыйная праграма пад назвай «Жамчужыны духоўнай музыкі XVI—XX стагоддзяў». У ёй прымалі ўдзел брас-квінтэт «A.M.A.D.I.S. Brass», струнны квартэт «Vivat-quartet», тры трамбонаў, квартэт флейт, Ларыса Ласоцкая (флейта), Дзмітрый Гарбачук (труба), Віктар Кісцень (арган), а таксама салісты оперы Анастасія Масквіна, Ніна Шарубіна, Уладзімір Громаў, Дзмітрый Шабец. Партыя фартэпіяна — Юлія Шчарбакова. Разам з вядомымі творамі замежных аўтараў у гэтым канцэрце гучалі сачыненні сучасных беларускіх кампазітараў Алены Атрашкевіч, Кацярыны Гігевіч, Валерыя Іванова, Віктара Войціка, Віктара Кісценя, Дзмітрыя Даўгалёва.

У будучым годзе ў фестывалі могуць адбыцца некаторыя арганізацыйныя змены. Так, генеральны дырэктар тэатра Кацярына Дулава адзначыла, што для рэалізацыі новых творчых праектаў пажадана было б асвоіць яшчэ адну з музейных пляцовак і выкарыстоўваць яе у якасці канцэртнай, а таксама паспрабаваць правесці ранішні спектакль для дзяцей на сцэне, дзе праходзяць вячэрнія спектаклі. У сваю чаргу дырэктар музея-запаведніка Дзмітрый Яшчанка адзначыў, што яны гатовы падтрымаць любую ініцыятыву Вялікага тэатра. А для камерных праграм і канцэртаў можна выкарыстаць таксама залу гарадской Ратушы.

Зоя МАТУСЕВІЧ
Фота Міхаіла ГРЫДАСАВА

Зайздросціць можна. І ёсць чаму

У шостым, чэрвеньскім, нумары «Полымя», як звычайна, — навінкі паэзіі, прозы, навуковыя публікацыі, рэцэнзіі ды іншыя літаратуразнаўчыя цікавосткі.

Вершы ў часопісе прадстаўлены падборкамі твораў некалькіх паэтаў і паэтэс — гendarны прынцып тут строга вытрыманы рэдакцыяй, у адрозненне, напрыклад, ад пражэктнай часткі. Адкрывае літаратурны блок Хведар Гурыновіч, які прапанаваў нізку вершаў «Сонца ўзыходзіць», складзеную з нешараговых твораў. Яны звяртаюць на сябе ўвагу знаўцаў мастацтва слова: спецыялісты ў галіне паэтычнага слова адзначаюць адоранасць аўтара. Таленавітае абыходжанне з беларускім словам можна заўважыць амаль у кожным з прадстаўленых вершаў.

Свежыя, нечаканыя, незацяганыя — а гэта і мае на ўвазе сапраўдная мастацкая творчасць — вобразы, параўнанні і метафары насычаюць усю прадстаўленую падборку вершаў, прымушаючы прыглядацца, разбірацца на часткі адзін за адным радкі, каб пранікнуць у таямніцу творчай справы, святдомасці: *«І як электрык цягне правады, // Так спрытна восень цягне павуціну»;* *«Досвітак пухлы і рыжы, // Быццам заношаны плед»;* *«Шэрых аблокаў стагі»;* *«На кожную блінку снег асеў, // Нібыта цукар, што падмок ад сырасці»;* *«Ззяне, што вачам не вынесці»* і інш. Перад намі самога таінства стварэння вобраза — гарачага, з яркім сонцам, цёплымі начамі, свежай сенажаці лета:

*Прапахлы скошанай травой
Шлях Млечны нюхаў берагі,
Дзе спрытна лета лугавое
Было састаўлена ў стагі.*

Паэтэса Іна Фралова выступае з нізкай вершаў «З памяццю не будзе цесна», дзе ў шэрагу вершаў працягваецца пазначаная папярэднім аўтарам прыродная тэматыка. Гарадскія жыхары аддалены ад свету не толькі фізічнай вясковай працы, але і яркіх захадаў сонца, зорных ночаў і ціхіх ранкаў, які адкрываюць нам паэтычныя падборкі нумара. Для лірычнай гераіні «*шчасце ціхае — грыбы*», што выдае набліжанасць аўтара да лесу і прыроды з яе дарамі. Прыгожую самадастатковасць называюць сказаў дэманструе аўтар у вершы «Чэрвень. Лут. У пояс травы».

Чытаючы творы вясковай тэматыкі, думаеш, што ўсе мы яшчэ людзі вёскі, людзі прыроды. І нібыта ўрбанізацыя XX стагоддзя не дакранулася да беларусаў, нібыта яны так і засталіся жыць у глыбінцы на ўлонні прыроды. Ва ўсякім выпадку прастора памяці многіх аўтараў «заселена» ўспамінамі пра дзяцінства і юнацтва, праведзеныя ў бабулі каля лесу ці на беразе ракі.

Валанціна Паліканіна прадстаўляе нізку «Вяршыні духоўнага росту» ў перакладзе Н. Момлік з рускай мовы. Кранаюць вершы пра маці, мастацкая тканіна якіх пазначана рэлігійнай вобразнасцю. Гэтыя творы ўспрымаюцца як квінтэсэнцыя вобраза жанчыны і жаночага шляху ў ланцужку адвечнай пераемнасці. Лёсы дачкі і маці нібы перапліваюцца з лёсам Багародзіцы:

*Іду ў Свята-Духаў сабор я не ў шалі,
А ў хустцы, у кветкі, матулі маёй.
Стаю перад Той, чые вочы як мора,
Там звеку і праўда, і сутнасць быцця.
Са мной Багародзіца быццам гаворыць,
Глядзіць, як і мама, з другога жыцця.*

Змітрок Марозаў сінтаксісам верша «Калі б жыццё было квітненнем саду...», што даў назву ўсёй нізцы, чамусьці адсылае да Багдановічавага «Калісь глядзеў на сонца я...», нягледзячы на тое, што і гэты, і іншыя творы не маюць прыкмет мадэрнісцкай эстэтыкі пачатку XX ст. Хаця ўласцівыя таму часу адчуванні суму, тугі, маркоты, страты нечага і некага значнага, расчаравання валадараць у падборцы: «*партрэт жалобы*», «*разбураны храм*», «*рубікон*», «*на могілках акацыя цвіце*» і «*падземныя спяваюць салаўі*» — набліжэннем да нейкай незваротнай мяжы прасякнута аўтарская думка і настрой лірычнага героя вершаў.

Значную частку прозы ў чэрвеньскім «Полымі» займае публікацыя рамана Алесі Кажадуба «Партрэт», якая і завяршаецца гэтым нумарам. Малы жанр прадстаўляюць два творы, першы з якіх — апавяданне Віктара Варанца «Лета для настаўніка» — з'яўляецца добрым узорам крымінальнай прозы — жанрам вядомым, які мае традыцыю і ў Беларусі. Твор займальны, трымае ў напружанні, хоць тэма ў ім не новая для нас — кантрабандная перапраўка тавараў праз мяжу. Праўда, калі ў часы рамантызму яўрэй дастаўляе такім забароненым шляхам на радзіму паэзію (верш «*Exegi minimentum aere perennius* (3 Гарацыя)» А. Міцкевіча), калі героі У. Караткевіча (апаўяданне «Кніганошы») зарабляюць на хлеб гэтай жа нялёгкай і ўсё ж высакароднай справай, то сёння Мікола Хомбак прадае цыгарэты, скрадзеную карціну Пікаса. Ён аказваецца даволі кемлівым і атрымлівае на гэтым нечуваную для звычайнага чалавека суму. Паволі лесу герой аказаўся сведкам кантрабанднай дзейнасці і здолеў выкарыстаць сітуацыю ў сваіх інтарэсах — выйсці пераможцам у супрацьстаянні з крымінальнай групай. З набытым малады чалавек выязджае з Беларусі, плануе жыць у Еўропе, развітаўшыся з радзімай і прафесіяй настаўніка. У Віктара Варанца атрымалася стварыць вельмі нечаканы вобраз прадстаўніка ганаровага (у класічным разуменні, распаўсюджаным у нашай літаратуры) занятку, але герой усё роўна прываблівае, відаць, таму, што спрытна падмануць зладзеяў — зусім не тое, што быць зладзеям.

Яшчэ адзін пражэктны твор называецца «Пацалунак мядзведзіцы», жанр якога аўтар Міледзі Кукуць вызначае як «быль». Гэта апісанне цікавага выпадку (ён мог стаць лёсавызначальным для чалавека, але па Божай ласцы не стаў), што адбыўся з дзяўчынай Лісай. Геранія

сустрэлася ў лесе з мядзведзямі, а затым і з іх маткай, але мядзведзіца нечакана праявіла міласэрнасць, адарыўшы чалавека «пацалункам» (прайшла шурпатым мокрым языком па носе і лбе). А мараль былі заключаецца ў тым, што пасля падобных перажытых выпадкаў сучасніку, які глядзіць навіны, здаецца, што жывёлы больш жаласлівыя, чым людзі.

Выдатным прыкладам мастацкай біяграфіі выступае чамусьці названы аўтарам «прыпавесцю» тэкст «Вочы яго душы...» Уладзіміра Ліпскага, прысвечаны вядомаму беларускаму фатографу Юрыю Іванову. Не толькі паэту, пражэктнаму нават мастаку пад сілу зафіксаваць момант, стан чалавечай душы, вылучыць важнае і значнае ў асобе і лёсе. Ёсць яшчэ адзін від мастацкай дзейнасці, папулярнасць якога, дзякуючы сучасным электронным прыладам і сацыяльным сеткам — пляцоўкам, дзе можна дзяліцца сваімі здымкамі, — толькі павялічваецца. Фатаграфія як мастацтва распаўсюдзілася ў XXI стагоддзі настолькі, што кожны можа рабіць здымкі, але, канешне, як і раней, не кожнаму дадзена быць фатографам. Аўтар апавядае, як няпроста было ў 1989 годзе арганізаваць фотавыстаўку: з цяжкасцю прабівала сабе дарогу на яшчэ савецкай прасторы мастацтва фатаграфія. Эфект ад выстаўкі «Пяць секунд з жыцця» быў ашаламляльны, доказам чаго выступаюць прыведзеныя радкі з «Кнігі водгукаў».

Аўтар тэксту аддае даніну павагі равесніку, якім па-майстэрску былі «злоўлены» ў часы, калі фатаграфія не мела шырокага распаўсюджвання і была з'явай эксклюзіўнай, Ігар Лучанок, Максім Танк, Уладзімір Мулявін, Кандрат Крапіва, Рыгор Шырма, Іван Шамякін, Аляксей Дудараў, Генадзь Бураўкін, Ніл Гілевіч, Барыс Луцэнка і іншыя знакамітыя асобы Беларусі. «Прыпавесць» напісана шчыра, удзячна, эмацыянальна, але разам з тым Уладзімір Ліпскі разгортвае думку як даследчык — ідзе ад радаводу, заглыбляецца ў прафесійны лёс, рухаючыся да аналітыкі характару і таленту ўладальніка «*адмысловага дару зазіраць праз вочка аб'ектыва ў самы спод чалавечай душы*». Аўтар зноў і зноў спрабуе разгадаць загадкавы феномен Юрыя Іванова, творы якога ў свой час запаўнялі старонкі «Культуры», «Знамені юности», «Вячэрняга Мінска» і шэрагу іншых газет.

Старонкі часопіса ўпрыгожаны здымкамі Лучанка аўтарства чалавека, які ў тэксце ганарова ўшаноўваецца словам «фотатварэц». Письменнік прыводзіць думку: «*Кажуць, калі ў цябе ёсць зайздроснікі, дык ты правільна жывеш. Ты — шчаслівы чалавек*». Аўтар «прыпавесці» называе сябе зайздроснікам Іванова, я ж зайздросчу не толькі Іванову і яго таленавітаму «аптычнаму» воку, але і Ліпскаму з яго ўменнем глыбока выявіць вобраз і жыццё, творчасць чалавека.

У рубрыцы «памяць» распачынаецца публікацыя артыкула Віктара Ермаловіча «Трагічны 41-ы год» на тэму, якая не губляе актуальнасці, — Вялікай Айчыннай вайны. У тэксце робіцца акцэнт на тое, што рэпрэсіі напярэдадні вайны амаль цалкам падарвалі абароназдольнасць краіны, што і германская разведка, і генштаб добра ведалі пра становішча Узброеных сіл СССР і скарысталі гэта ў 1941 годзе. Аўтар падкрэслівае стратэгічную некампетэнтнасць савецкага ваеннага камандавання, на фоне чаго становіцца зразумелай велізарная роля нашых дзядоў і прадзедаў, якую яны выканалі ў супрацьстаянні нямецкім захопнікам.

Добрым сюрпрызам як для даследчыкаў, так і для чытачоў выступаюць апублікаваныя Пятром Жаўняровічам дароўныя надпісы (інскрыпты) Уладзіміра Караткевіча Янку Брылю пад назвай «Ад нястомнага вандроўніка і працаўніка — нястомнаму вандроўніку і працаўніку». Шчодро рассыпаныя па тэксце фотаздымкі гэтых аўтографаў неяк асабліва «зязмяляюць», набліжаючы да таямніцы творчых зносін дзвюх геніяльных асоб, знакавых для беларускай культуры. Унікальную магчымасць зазірнуць у таямніцу далікатна-інтэлігентных стасункаў майстроў беларускай літаратуры XX стагоддзя якраз дае чытачу шосты нумар «Полымя».

Уладзімір Чарота ў навуковай публікацыі «Пра дасведчанасць Максіма Танка ў італьянскай літаратуры» на аснове вывучэння дзённікаў і артыкулаў называе творы аўтараў, якія фарміравалі круггляд класіка беларускай літаратуры. Цікавасць да мастацтва слова паўднёвага народа стымулявалася тым, што Танк двойчы бываў у Італіі і бачыў Неапаль, Пампеі, Рым, Сарэнта і востраў Капры.

Ганна Навасельцава ў артыкуле «Мастацкае ўзнаўленне змястоўнай формы гатычнага рамана і рамана-хорару ў сучаснай беларускай прозе» засяроджваецца на аналізе двух твораў: «Скокі смерці» Л. Рублеўскай і «Замак на ўзгорку» А. Хацкевіча. Гатычная плынь, як і дэтэктыўная, мае ў нас сваю гісторыю, і прыемна, што даследчыца не абмінае «карані» — даўнюю беларускую літаратуру, згадвае Г. Мастоўскую.

Літаратуразнаўцы сёння, аперыруючы тэрмінамі «паскоранасці», «перарванасці» ў развіцці беларускага мастацтва слова, часта акцэнтуюць увагу на адсутнасці пераемнасці паміж даўняй беларускай літаратурай і літаратурай XX ст. Думаецца, калі пашукаць, гэтую пераемнасць можна знайсці. Магчыма, не на ўзроўні мовы ці сродкаў мастацкай вобразнасці, але ў прасторы светабачання і ментальнасці. Сёння нам як ніколі трэба думаць і дбаць пра сваю глыбіню ў часе, шукаць прыкметы пераемнасці мастацкай традыцыі, якой не можа не быць. Варта расчытваць у дыяхранічным ракурсе сучасныя мастацкія творы, знаходзіць і клапатліва ткаць нітку сувязі паміж мінулым, цяперашнім і будучым.

Традыцыйна нумар завяршаецца рэцэнзіямі. Валерый Максімовіч у артыкуле «Першасталец Вялікага Княства Літоўскага» знаёміць з кнігай А. Карлюкевіча «Навагрудчына. Літаратурнае гняздо Беларусі». Даследчык пераконвае, што краязнаўства — гэта не проста спецыфічнае адгалінаванне навукі пра літаратуру, а «*дадатковая крыніца інфармавання, папаўнення гуманітарных, літаратурных ведаў*».

Алесь Рута ў рэцэнзіі «...Лес і падлесак» на кнігу А. Сабуць «Літаратурныя дыялогі: мастацкія пошукі беларускай літаратуры XX—XXI стагоддзяў» робіць агляд работы. Значную частку кнігі займае праблема беларускіх перакладаў замежных твораў — важнае пытанне для айчынных гуманітарыяў, таму што менавіта наяўнасць сваіх, беларускіх, перакладаў умацоўвае статус Беларусі і беларусаў у свеце і непасрэдна далучае да іншых культур. Але не меней наяўнасць сваіх перакладаў умацоўвае значнасць нас у нашых уласных вачах, таму гэта яшчэ адна сфера, пра якую ўсе мы разам павінны надалей асабліва дбаць.

Наталля БАХАНОВІЧ

Павел Гушынец.

Гісторыі, што лечаць душу

Нядаўна адзначаўся Дзень медыка, і гэта стала нагодай пагутарыць пра творчасць і тое, як удаецца сумяшчаць захапленне і прафесію, з папулярным, запатрабаваным сёння пісьменнікам Паўлам Гушыным, які працуе ў сферы медыцыны. Многія кнігі П. Гушынца заснаваны на рэальных фактах, гісторыях, якімі падзяліліся пацыенты альбо сведкам якіх яму пашчасціла стаць. Актыўна выступае П. Гушынец і ў дзіцячай літаратуры, агучвае ўласныя творы ў аўдыяпраекце Белкнігі «Чытанка». Як усё паспець, дзе знаходзіць натхненне, што дапамагае не губляць час дарэмна — пра гэта сённяшняя гутарка.

— Захапленне літаратурай у вас было ўжо ў юнацтве, але ўсё ж абралі іншы шлях. Як так склалася?

— Сапраўды, пісаў і друкаваўся ў раённай газеце «Хімік» — супрацоўнічалі з Лявонціем Неўдахам. Марыў у той час пра гістфак альбо журфак. Але калі паўстала пытанне, куды паступаць, выбраў медыцыну, таму што разумеў: прафесія гэтая заўжды запатрабаваная і прынясе стабільны даход. Літаратура засталася захапленнем.

— Сярод пісьменнікаў часта сустракаюцца надзвычай адчувальныя да чужога болю людзі. Як літаратар пачувае сябе ў гэтым плане ў медыцыне?

— У хірургіі, дзе болю зашмат, цяпер не працую. У «баявых» аддзяленнях працаваў толькі ў маладосці, ва ўзросце 19—20 гадоў. Тады ўсё ўспрымалася прасцей. Так, падчас дзяжурства ў рэанімацыі часам здаралася, што за ноч было да шасці смярцей, і гэта не адчувалася як асабістая трагедыя: ты прыйшоў на працу і робіш усё, што можаш. Цяпер я ў камерцыйнай медыцыне, начальнік аддзела продажаў у гігіене харчавання, працую з антыбіётыкамі ў маладзё, напрамую з пацыентамі сустракаюся рэдка.

— У кнігах вы апісалі многае з таго, што вам распавядалі. Над чым працуеце цяпер і кім бачыце сябе ў літаратуры ў будучыні?

— Спрабую сябе паўсюль. Так, нядаўна Выдавецкім домам «Звязда» зрабілі праект па фэнтэзі. Гэтыя напрацоўкі былі яшчэ з юнацтва — цяпер на іх аснове ствараю па тры кнігі ў год.

Маю і ваенны праект пад назвай «Дзеці вайны», пішу ўжо трэцюю кнігу. У Барысаўскай бібліятэцы ёсць цудоўны чалавек, архіварыус, які перадаў мне некаторыя матэрыялы пра Барысаўскае гета — па іх і пішу кнігу. Мне цікава гэтая тэма, а за яе пакуль ніхто ўсур'ез не браўся, былі толькі некаторыя краязнаўчыя спробы. У школе нам выкладалі гісторыю

без эмацыянальнай афарбоўкі, а праз сведкаў тых падзей, якім было тады гадоў па пяць-шэсць, можна ўбачыць рэальных людзей. Часам распавядаюць такія рэчы, якіх нідзе больш не пачуеш і якія ўсё пераварочваюць. Пачынаеш разумець: не бывае гісторыі чорна-бела, яна заўжды каляровая... Здаецца, і злодзей мае нешта светлае ў душы і робіць нешта правільна, і, наадварот, самы добры чалавек часам здольны на дрэнныя ўчынкі...

Шукаю сябе і ў навуковай фантастыцы. Напісаны дзве часткі з трох задуманых. Пачалося ўсё яшчэ ў 90-я гады, калі выпадкова падчас студэнцкай вандроўкі трапіў у зону адсялення ў Драгічынскім раёне. Мяне гэта вельмі ўразіла — узнікла задума своеасаблівага рамана накшталт «Сталкера».

Мне часта пішуць чытачы з усяго свету, часам просяць адправіць ім кніжку. Так, дасылаў выданні ў Сеул, Канаду, Германію. А ў Казахстане па маім апавяданні на ваенную тэматыку дзеці зрабілі манаспектакль — атрымалася вельмі пранікнёна і цікава: яны самі знайшлі, спампавалі і перанеслі на сцэну... У Санкт-Пецярбургу па адным з маіх распедаў выпускнікі інстытута кінематографіі напісалі сцэнарыі і знялі фільм...

— Калі казаць пра падлеткаў, то, на вашу думку, чым цяпер іх можна зацікавіць?

— Да падлетка рэальна даступна праз фэнтэзі, дарослую казку. Трэба, каб ён асацыіраваў сябе з героем.

— Акрамя ўсяго, вы ўдзельнічалі ў праекце «Чытанка», агучвалі творы для дзяцей...

— Са мной звязаліся стваральнікі праекта і прапанавалі паспрабаваць. Мне падалося гэта цікавым, і я выклаў сваё агучанае апавяданне для дзяцей. Да таго часу чытаў толькі творы для дарослых на канале *YouTube*.

Разумеў, што дзяцей трэба зацікавіць, таму працаваў з голасам, вылучаў пэўныя

моманты. На дзіцячых сустрэчах часта чытаю свае творы — то-бок, маю пэўныя напрацоўкі: дзесьці спыняюся, у іншым месцы змяняю голас ці дадаю эмацыянальную афарбоўку — тут зрабіў тое ж самае, толькі не перад гледачамі, а перад экранам.

— А што любіце самі чытаць?

— У мяне прынцып: пастаянна павышаць свой узровень. Кожная чацвёртая кніга для абавязковага чытання — не тая, якая цікавая, а тая, якую абавязкова трэба ведаць: якасная, хоць і цяжкая, інтэлектуальная класіка, напрыклад, Кафка, Маркес — мозг трэба развіваць, трэніраваць, выходзіць у сабе складае спажаўванне... Адзін з апошніх, каго прачытаў, — пісьменнік індыйскага паходжання Салман Рушдзі.

— Вы чалавек надзвычай заняты і ўсё ж часта выступаеце на дзіцячых літаратурных імпрэзах...

— Атрымліваю ад дзяцей эмацыянальны зарад. Як шчыра яны захапляюцца: «Пісьменнік прыехаў!» — адчуваю сябе жывым класікам... (смяецца. — **Заўв. аўтара**).

— Колькасць напісанага вамі ўражае. Як удаецца ўвесь час заставацца «ў плыні»?

— Натхненне трэба выходзіць. Я ўвесь тыдзень у прадчуванні часу, калі ў суботу раней за ўсіх устану, сяду за камп'ютар і напішу тое, што назапасілася за тыдзень. Калі загараешся ідэяй — усё кідаеш і пачынаеш запісваць. Так, у мяне ёсць серыя пад назвай «Абрыўкі» — запісваў тое, што «прыходзіла», на ўсім, што траплялася пад руку, — на сурвэтках, чэках, на рукаве, на кавалку карты, нават на шпалерах аднойчы занатаваў кавалак апавядання!

Цяпер у мяне стос прыгожых бланотаў, чорны чарнільны «Паркер» — і я эстэцтвую, атрымліваю задавальненне! Прыдумляю, запісваю, а ў камп'ютары потым «сшываю» гэтыя кавалкі.

— Вы — аўтар і гумарыстычных твораў. У дактароў зазвычай гумар злёгку цынічны альбо нават чорны...

— Так, і гэта — абарона псіхікі. Калі вы не будзеце з гумарам ставіцца да таго, што адбываецца навокал, папросту звяр'яецеся! Але бывае, што нават гумар не абароніць. Так, я не змог бы працаваць у дзіцячым анкаэнтры, у дзіцячым хоспісе... Схіляю галаву перад тымі ўрачамі, якія могуць утрымаць сваю нервовую сістэму ў такой працы...

— Раскажыце пра найцікавейшыя выпадкі з вашай медыцынскай практыкі.

— Адну з практык у медуніверсітэце праходзілі ў інфекцыйнай бальніцы. Выкладчык пазнаёміў нас з гісторыяй, якую, па яго перакананні, інакш як цудам назваць нельга. Яна пра дзяўчыну лёгкіх паводзінаў з усімі тыповымі атрыбутамі накшталт наркотыкаў і пад. Маладзіца 17—18 гадоў трапіла ў турму па крымінальным артыкуле на вялікі тэрмін. У турэмнай бальніцы яна даведлася пра дзве рэчы: што яна цяжарная і што ў яе ВІЧ — і жыць ёй засталося зусім мала. Наступныя дзесяць гадоў яна паклала на тое, каб нарадзіць і вырасціць гэтае дзіця. Цалкам змянілася, датэрмінова выйшла на волю праз тры гады, стала іншым чалавекам: пачала прымаць лекі, знайшла працу. Мы з ёю сутыкнуліся, калі яе дачцэ было ўжо 13 гадоў. Такім чынам, пацыентка з дыягназам пражыла 14 гадоў — гэта на той час лічылася амаль немагчымым. Была аптымістычна настроеная, вельмі пазітыўна на ўсё глядзела, на занятках дэманстравала свае лімфавузлы студэнтам... А колькі выпадкаў, калі анкахворыя жылі нашмат больш тэрміну, спрагназаванага дактарамі! Доктар не лечыць, а дапамагае правіцца, многае залежыць ад чалавека, яго веры.

Гутарыла Таша ШПАКОЎСКАЯ

Акно ў свет магіі

Летась у Выдавецкім доме «Звязда» стартавала новая серыя кніг для аматараў фэнтэзі — «Казкі для Вяснушкі». Цыкл фантастычных аповесцей Паўла Гушынца пераносіць чытача ў Лаэнгрос — ці то выдуманую краіну, ці то кантынент, ці то асобны сусвет, назва якога невыпадкова адсылае да найлепшых узораў фэнтэзійнай літаратуры. Лаэнгрос жыве па сваіх правілах, згодна з уласнымі міфалогіяй, гісторыяй і палітычным упарадкаваннем, а насыляюць яго чароўныя істоты — ад рознага калібру чарадзеяў і ведзьмароў да пярэваратняў і вадзяных.

Першая кніга — «Прыдворны маг» — знаёміла аўдыторыю з галоўнай гераіняй усяго цыкла — пятнаццацігадовай «магічкай» Вяснушкай, адоранай дачкой магутнага правіцеля Жоўтага клана Прыродных чараўнікоў, якая, не жадаючы выходзіць замуж за нялюбана, збягае з дому і ўладкоўваецца прыдворным магам у замак караля Дармідонта. Паглядзім жа, што аўтар падрыхтаваў для чытача ў дзвюх кнігах працягу, якія сёлета пабачылі свет у «Звяздзе».

Гумарыстычная назва першай з іх — «Казкі для Вяснушкі. Пошукі чорнага ката ў цёмным пакоі» — намякае на авантурны змест кнігі, нагадваючы дваровыя дзіцячыя страшылкі пра чорнага-чорнага чалавека, які жыве ў чорным-чорным доме... Аповед пачынаецца са сціслага пераказу падзейпапярэдняй часткі,

што дазваляе лепш арыентавацца ў цыкле і навявае асацыяцыі з серыяламі: па ўсім відаць, нас чакае працяглая вандроўка па дзівосным свеце «Казак для Вяснушкі». Пасля невялікага ўступу мы даведваемся, што Кот — пярэваратень і блізкі сябар Вяснушкі — знік! Ён і раней «часцяком сыходзіў у прыгарадных лясных цэлуноч», але гэтым разам сэрца дзяўчыны падказвае ёй, што ўсё сур'ёзна. І героі пускаюцца ў смелае падарожжа — на пошукі Ката.

На сваім шляху, згодна з усімі канонамі фэнтэзійнай літаратуры, яны сустраняць мноства каларытных персанажаў і знойдуць шмат прыгод. Пошукі герояў прывядуць іх у Вэллэ, паралельнае вымярэнне, куды вядзе Акно непадалёк ад сцен замка. Як бачым, касмалогія казак Паўла Гушынца — складаная сістэма, у якой паралельна існуюць розныя сусветы, кожны са сваімі законамі і асаблівасцямі, аб'яднаныя выпадкова раскіданымі парталамі. Усё гэта збліжае творы цыкла з найлепшымі ўзораў жанравай класікі, напрыклад, з серыяй Клайва С. Л'юіса «Хронікі Нарніі» пра перамышчэнні паміж светамі.

Сказанае вышэй актуальна і ў кантэксце «Казкі для Вяснушкі» з падзагалоўкам «Дайга». Аповед у ёй пачынаецца з прыходу вясыні ў сталіцу чароўнай дзяржавы: «Вясна падкралася да Лэгрына журчаннем вясёлых ручайкоў, перакрыўленых фізіяномій расталых сумэтаў, нясмелымі галоўкамі тонкіх падснежнікаў, якія паказаліся на чорных праталінах, і салодкім любоўным тамленнем у маладых душах». Уласна,

гэткая перамена надвор'я і запускаяе сюжэт аповесці — гэтым разам прыгоднічка-амурнай. У руках жа мастака Алега Грубіна гэтая і іншыя гісторыі цыкла ператвараюцца ў свята фарбаў і колераў. «Прыгоды Вяснушкі, расказаныя жыва, з тонкім гумарам і іроніяй, з першай старонкі захопяць юных аматараў фэнтэзі», — настойвае анатацыя і мы ўслед за ёй.

Бернард ЗАТЫЛКІН

«Я хацела б напісаць часу пісьмо...»

Філалагічны факультэт Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна вядзе адлік сваёй гісторыі з восені 1945 года, калі на гісторыка-філалагічным аддзяленні настаўніцкага інстытута, які пачаў сваю работу ў двухпавярховым будынку былой мужчынскай гімназіі і ваеннага шпітала, прыступілі да вучобы 27 студэнтаў. У канцы 1945—1946 навучальнага года саюзнае і рэспубліканскае міністэрства рэарганізавалі філалагічныя аддзяленні, вылучыўшы аддзяленне мовы і літаратуры і аддзяленне гісторыі.

Многія першыя выкладчыкі і студэнты былі ў мінулым франтавікамі, партызанамі, падпольшчыкамі. Нягледзячы на цяжкія ўмовы, студэнты праяўлялі вялікую цікавасць да вучобы.

За мінулыя дзесяцігоддзі філалагічны факультэт прайшоў вялікі шлях, а важныя этапы яго станаўлення і развіцця — гэта велізарная праца педагогаў...

Шырока вядомы імёны Уладзіміра Калесніка, які з 1956 года чвэрць стагоддзя ўзначальваў кафедру беларускай літаратуры, і Ядзвігі Чарняўскай, якая падчас вайны выкладала ў партызанскім злучэнні ў «зялёнай» школе, а затым каля 40 гадоў далучала да прыгожага пісьменства многія пакаленні студэнцкай моладзі, доўгія гады ўзначальвала кафедру рускай літаратуры, з 1950-х гадоў звязаныя з гісторыяй нашага факультэта. Гэтыя людзі па праве сталі легендамі філфака і ўніверсітэта, а іх імёны ўвекавечаны ўстаноўленымі на дамах, дзе жылі легендарныя асобы, памятнымі дошкамі. Ёсць у горадзе над Бугам і вуліца Калесніка.

Уладзімір Калеснік, без перабольшання, з'яўляецца духоўным бацькам многіх знакамітых выпускнікоў філфака.

Студэнтамі філалагічнага факультэта ў свой час былі акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Рэспублікі Беларусь Уладзімір Гніламёдаў (скончыў факультэт у 1959 годзе); прафесар, заснавальнік навукова-педагагічнай школы філолагаў у Брэсце Вера Ляшук (Зарэцкая) (1959); прафесары, вядомыя ў нашай краіне і за мяжой навукоўцы-філолагі Аляксей Майсейчык (1960), Галіна Малажай (1960); вядомыя літаратуразнаўцы і лінгвісты, паэты і пісьменнікі Аляксей Гардзіцкі (1956), Іван Шпакоўскі (1959), Міхаіл Тычына (1964), Валянціна Локун (паступіла ў 1966 годзе), Павел Міхайлаў (1968), Расціслаў Бензярук (паступіў у 1961 годзе), Міхаіл Рудкоўскі (1961), Мікалай Купрэеў (1962), Юрый Паталкоў (1963) і многія іншыя.

Філфак прыйшоў у XXI стагоддзе са значнымі навукова-адукацыйнымі і духоўна-культурнымі дасягненнямі і традыцыямі. А творчая атмасфера на факультэце, падтрымка таленавітай моладзі з боку кіраўніцтва, прафесіяналізм педагогаў дазваляюць у поўнай меры раскрыцца новым талентам. «Берасцейскае вогнішча», калісьці запаленае У. Калеснікам, працягвае саграваць паэтычным словам нашы сэрцы. Да ўвагі чытачоў — падборка маладых таленавітых удзельнікаў літаб'яднання.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

Ірына МАКАРЧУК, студэнтка II курса

★ ★ ★

Калісьці час можна было сёрбаць
як поліўку,

Угрызацца ў яго зубамі,
Перакатаць
языком у роце,
Давіцца (дваіцца) ім
як

лёдам.
Калісьці час быў такі рыпучы,
Як снег пад нагамі.
Ён лез пад скуру
І танчыў у жылах
І венах.
Калісьці час быў нечым,
што

можна было памацаць рукамі
І нават

намаляваць
Час быў пахкім і свярбучым,
Як ваўкі

на руках ад вятранкі,
На якую ты перахварэла ўчора —
Хвароба ўжо скончылася,
Але цела

ўсё яшчэ памятае.

Пазногі
І адчуванне свербай.

Калісьці час можна было зблытаць

з прасторай

Ці з тым адчуваннем, калі басанож
ідэш па брудных лужынах.

Ісці па брудных лужынах —
Выбар летуценнікаў ці вар'ятаў.
Што ў прыцыпе —

адно і тое ж.

Калісьці час быў цукеркай з лязом унутры.
(Такімі цукеркамі належаць дарослыя,
калі хочучь,

каб дзеці не бралі салодкае
ў незнаёміцаў.)

Зараз жа час — лязо,
І ад цукеркі застаўся

толькі ўспамін.

Трошкі салодкае жалеза,

якое
доруць табе ўспаміны аб дзяцінстве,
рэжучы твой язык.

Я хацела б напісаць часу пісьмо,
Каб спаткацца

І спытацца,
Чаму «зараз» стала «калісьці»,
Але не ведаю, куды —
Ён не даў
Зваротнага адрасу.

Песня Крывавага Выпуску

(прывячаецца падзеям кнігі Марыям Петрасян «Дом у якім...»)

Гэты круг не будзе апошнім,
Мы аднойчы сустрэнемся зноў.
Калі ласка, не будзь даташным,
Не растрачвай брыльянты слоў.
Мы аднойчы збяромся разам,
Наварожым свой новы шлях
І на кроплях збяром адказы,
Узяцім, быццам зграя птах.
— Я не стану дарослай ніколі,
Ты не станеш ніколі старой.
Нашы мары, памылкі і воля —
Усё застыне ў пляме адной.
Мы пакінем вершы на сценах,
Іх аднойчы разбураць гады.
Падрастае новая змена —
Не паказвай сваёй нуды.
Застануцца аскепкі-словы —
Іх успомняць аднойчы ноччу,
Намалююць малюнак новы:
Як мы ціха ў вечнасць крочым.
І ў чорных правалах аконных
Не ўбачыць нам страшны свет.
Танцаць думкі, нібы патроны,
Смяротны свой менюэт.

Мы сустрэнемся, абяцаю —
Хай не дрогне твая рука.
І збяромся ў новую зграю —
Дачакайся свайго вітка.

Валянціна ВАНДЗІЧ, студэнтка IV курса

★ ★ ★

Чакай! Я веру ў праўду на зямлі,
У тое, што шляхі вядуць да мары,
У тое, што жыццёвых фарбаў плынь
Не адабецца цяжарам на твары.

На бледнай скурцы, дзе імя дзядоў
Маўклівай спадчынай хаваецца ў зрэнках,
Дзе бачна шлях, туманны шлях дамоў,
Да хат у белых зіхаткіх сукенках,

Павапнаваных снегам і зімой
У зорны бляск начнога небасхілу,
Як быццам хтось нябачнаю рукою
Разліў па свеце срэбныя бялілы.

Мінае час, знікаюць скрозь снягі,
І воля мчыць па вузкай новай сцежцы,
Ператварыўшы срэбра ў малахіт,
Прыдбаўшы веліч, памяць і бяссмерце.

Легенда пра папараць-кветку

Сябра, мой сябра, давай пагутарым,
Кажуць, што казкі зніклі ў мінулым —
Так, як дзяцінства, арэлі і мары
Сярод запыленых вузенькіх вуліц.

Вісіць уверсе — пахмурае неба.
Ведай, над горадам зорак не бачна.
Шкло ды бетон, тратуарная глеба
Ставяць на казцы то крыж, то працяжнік.

Толькі ў мяне — цэлы кошык паданняў,
Хопіць да самага светлага ранку.
Казкі квітнеюць, як кветкі герані
Перад старэнькім бабуліным ганкам.

Кацярына МІЗЕРЫЯ, студэнтка IV курса

Калыханка

Дзіўнай казкаю сон кладзецца...
І чароўнае нешта пая.
Быццам коўдрай сагрэе сэрца,
Забярэ ўсе нягоды твае.

Дзесяці ціха па свеце крочыць
Ледзь заўважная Мара твая.
Яна прыйдзе аднойчы ноччу,
Можна, заўтра... Цішэй удвая.

І паціху спяваць на вушка
Калыханку сваю пачне.
Бы дзіцятка, пняшчотна гушкаць...
Ад няшчасцяў усіх захіне.

Будзе ціха спяваць пра вецер
І пра зорку, што вабіць з нябёс,
Што няспынна вядзе па свеце
І малюе прызначаны лёс.

Будзе ціха спяваць пра сонца,
Пра ласкавы праменьчык святла.
Ён здаецца сцяжынкай бясконцай,
Што заўсёды да ішчасця вяла.

Будзе ціха спяваць пра зоры,
Што на нас з-пад аблокаў глядзяць.
І на сэрцайку стомленым, хворым,
Быццам промні, імкнуцца заззяць.

Будзе ціха спяваць уночы
Незвычайную песню без слоў.
Сэрца біцца смялей захоча,
Зоркі-Мары народзяцца зноў.

Падставіўшы руку пад зарапад

Падставіўшы руку пад зарапад,
Падставіўшы пад зорачкі далоні,
Ісці наперад, бо шляхоў няма назад,
Ісці, нібы ў загадкавым палоне.

Падставіўшы пад зорны шлях руку,
Чакаць з нябёсаў дадзенага лёсу.
І крок зрабіць у вечную раку,
З вачэй сваіх хутчэй змахнуўшы слёзы.

Падставіўшы пад сонца прамяні
Аднойчы Богам дадзеныя крылы,
Спрабую час душой сваёй спыніць,
Яго ні разу людзі не спынілі.

Падставіўшы пад зарапад душу,
Нібы дзіця, я буду шчыра верыць:
Калі ў малітвах Бога папрашу,
Адчыніць Ён усе зямныя дзверы.

Падставіўшы руку пад зарапад,
Дзе зорачка мне зноў ласкава свеціць,
Іду наперад, бо шляхоў няма назад,
Бо зорачка вядзе цяпер па свеце.

І буду я дыханнем саграваць
Адзіную сваю зямную мару.
Яна святло мне будзе адаваць,
Усмешку маляваць цяплом на твары.

Марыя НАВУМЧЫК, сёлетняя выпускніца

Сусвет

Я знепрытомнела.
Прачнулася — гляджу:
Мяне святлом нябёс зачаравала.
У небеці зваліўшыся ў траву,
Я зоркі рысамі паміж сабой злучала.
І мне здалася, быццам цэлы свет
Сіскаецца пад сеткай гэтых зорак:
Уверсе зіхаціць святло камет,
А на зямлі пануе толькі морак.
Усё, што ёсць, здавалася такім,
Як быццам бы жыцця не існавала.
А я, зламаная жаданнем не адным,
Сама не ведала, чаму я тут ляжала.
Уверсе зіхаціць святло камет...
А на зямлі жыццё, грахі, пачуцці...
А на зямлі няма на што глядзець...
Я на зямлі. Са мной мае пакуты.
Дзе ты?
Дзе я?
Дзе пекла?
Дзе Эдэм?
Навошта я гляджу на гэта неба?
Я апрытомнела.
Таму хадзем! Хадзем!
Мы станем таямнічасцю сусветнай.

Таемнае

Таемнае становіцца звычайным,
Але ў ім хапае цуду ўсё ж.
Як думаеш, што лепей: спачуванне
Або смяротны грэх жыцця ўздоўж?
Мне давялося слухаць неаднойчы
Ад маці словы: «Ближних возлюби».
Усё добра. Ды занадта мала ночы,
Каб «возлюбить» сябе, свае грахі.
І мне здаецца, кожнае жаданне,
Якое я прамовіць мару ўслых,
Запалачкай маленькай ціха стане,
І спаліць неба, і само згарыць...
Навошта гэта?
Я маўчу. Дакладна.
І ўсё навокал да нябёс імчыць.
Таемнае становіцца звычайным.
Але нічога раптам не згарыць.

Генадзь АЎЛАСЕНКА

Згадзіцеся, даволі незвычайная назва для вёскі — Ліпава Калода. І, тым не менш, ёсць такая вёска ў Мінскім раёне, і ўваходзіць яна ў склад Калодзішчанскага сельсавета.

А вось чаму вёска такую назву атрымала, таго не ведаю. Але, напэўна ж, назва гэтая неяк з пчальарствам звязана, дакладней, з бортніцтвам.

І таму вось такая ў мяне з гэтай нагоды тапанімічная казка атрымалася.

Вёска, якая сёння мае назву Ліпава Калода, раней іншую назву мела, і многія яе жыхары бортніцтвам займаліся. Ды і як было не займацца, калі лясны вакол і мёду пчола шмат маглі сабраць за летні перыяд. Так што і самім хапала, і ад продажу яго вялікі прыбытак многія бортнікі атрымалі. Аб гэтым ведалі гандляры і самі прыязджалі ў паселішча. Прыязджалі, скупалі тут у бортнікаў мёд, каб потым перапрадаць яго з выгадай для сябе. І ўсе задоволеныя заставаліся: і самі бортнікі, бо нікуды вазіць лішак мёду не трэба было, і, вядома ж, гандляры-перакупшчыкі, якія нямала на гэтым зараблялі. А жыў у гэтай вёсцы адзін стары, які ніколі раней бортніцтвам не займаўся. Таму і жыў не проста небагата, а, можна сказаць, бедна. З хлеба на вадку перабіваўся, і хата ў яго была ў такім стане, што яе, хутчэй, халупай назваць можна было, а ніяк не сапраўднай хатай.

Але вось аднойчы, як заўжды, у самым пачатку чэрвеня прыехалі гандляры-перакупшчыкі. Мёд, які пчола сабралі за вясновы перыяд, лічыўся адным з самых лепшых, хоць і не так яго шмат было. Ды ўсё ж панеслі бортнікі гандлярам вясновы мёд хто колькі сабраў для продажу.

І тут, на здзіўленне ўсім, гэты стары, які ніколі раней бортніцтвам не займаўся і борцяў альбо калод уласных не меў зусім, столькі мёду прынёс на продаж, што бывалыя бортнікі толькі рукамі развялі.

Ад'ехалі гандляры з мёдам, а ў бортнікаў толькі і размовы аб гэтым старым. Дакладней, аб тым, якім чынам ён столькі мёду займаець змог.

— Ніякай па нашых борцях патаемна поўзаў? — выказаў меркаванне адзін з бортнікаў, а ўсе астатнія толькі галовамі заківалі ў знак згоды.

А трэба сказаць, што крадзеж мёду з чужых борцяў адным з самых цяжкіх злачынстваў у той час лічыўся. За гэта і забіць маглі без усялякага суда.

Вось толькі, па-першае, ніхто гэтага старога на месцы злачынства не толькі не злавіў, але і не бачыў ніколі. Ну, а па-другое, калі бортнікі са сваіх борцяў ды калод мёд бралі, не падобна было, каб хтосьці да іх там пчола турбаваў. Ды і мёду сабралі яны не менш, чым у гэтую ж пару мінулым годам...

Адкуль жа тады ў старога столькі мёду?

Меркавалі бортнікі, розныя думкі выказвалі, але да адзінай высновы так і не прыйшлі. Выраслі толькі прасачыць за старым, ды так, каб ён гэтага не заўважыў. Два хлопцы, сыны бортнікаў і самі бортнікі-пачаткоўцы, узяліся гэтым заняццям і на наступную раніцу

ціхенька падкраліся да халупы, калі стары яшчэ спаў.

Сама халупа хлопцаў не зацікавіла, але заўважылі яны побач з ёй, на старой ліпе калоду. Невысока тая была прымацавана да дрэва, а калі падышлі бліжэй, то зразумелі, што пустая яна. Не чуваць было знутры гудзення пчола, аніводная не выпаўзла праз лятко, хоць ужо зусім развіднела і час быў па нектар лясны ляцець.

Бортнікі часта вывешвалі такія калоды ў лесе ў спадзяванні, што пчаліны рой выбярэ яе для жылля. Але для гэтага менавіта ў лесе калоды вывешвалі, і, вядома ж, на вышыні адпаведнай. А тут хіба ж пчола паквапцяцца на калоду гэтую, ды яшчэ і на такой малой вышыні? Да таго ж старая яна, патрэскалася ўся...

У гэты час рыпнулі дзверы халупы і адразу ж кінуліся прэч хлопцы. Але далёка не адбеглі, затаіліся ў хмызняку, сядзяць, назіраюць. Глядзяць: выйшаў

стары з гліняным збанам у руках. Потым падышоў да калоды, правёў па ёй рукой і прагаварыў гучна:

— Ліпава Калода, дай мне крышачку мёду!

І тут у хлопцаў ад здзіўлення вочы на лоб палезлі. Паліўся з лятка мёд і да таго часу ліўся, пакуль збан мёдам не напоўніўся. Пасля гэтага падхапіў стары збан з мёдам і зноўку ў халупу сваю пашыбаваў.

А хлопцы дадому кінуліся, але пакуль нікому аб тым, што бачылі, не сталі апавядаць. Замест гэтага схпілі драўляны цабэрак і зноўку да халупы старога пабеглі. Ціхенька падышлі да калоды, падставілі цабэрак, потым адзін з хлопцаў правёў рукой па калодзе і прашаптаў:

— Ліпава Калода, дай мне крышачку мёду!

Але замест мёду выляцелі з калоды не пчола нават — шэршні. І адразу ж на таго хлопца накінуліся, што мёду прасіў. А на яго сябра нават увагі не звярталі. Ледзьве ўцяклі хлопцы ад халупы, прычым таго з іх, каго шэршні добра пакусалі, сябар на ўласных плячах дамоў прывалок. А там ледзьве выхадзілі небараку, бо ад укусаў шэршняў і памерці нядоўга.

Калі даведліся вясцоўцы аб тым, што адбылося, захвалываліся яны і ўсе разам да халупы старога накіраваліся.

— Вядзьмарства гэта чорнае! — пачуліся разгневаныя воклічы. — Смерць вядзьмаку!

Тут трэба сказаць, што пэўная закрытасць і нават замкнёнасць бортнікаў прыводзіла да таго, што ім і сапраўды прыпісвалі навыкі знахараў і ведуноў. Але ж вядзьмакамі людзей, што займаліся медазборам, ніколі не лічылі.

Пачуў стары людскія воклічы, выбег з халупы сваёй. А вясцоўцы яго акружылі і крычаць прама ў твар:

— Прызнавайся ў вядзьмарстве, чорны чараўнік! Паведай людзям, як ты мёд здабываеш, чаму шэршняў на людзей напускаеш?!

Збялеў стары ад жаху, на калені ўпаў.

— Не вядзьмак я! — крычыць. — Усё раскажу, што са мной здарылася і якім чынам у мяне калода гэтая аказалася!

І паведаў стары вясцоўцам аб адным выпадку, калі ранней вясной наведваўся ў іх вёску жабрак, ды вясцоўцы і самі яго добра памяталі...

Прышоў ён у вёску адвячоркам, пачаў стукацца ў дзверы то адной, то другой хаты, на начлег прасіцца,

І на наступны дзень такое адбылося, і праз дзень таксама. За тое, што не збярог стары таямніцу ліпавай калоды, перастала яна яго мёдам адорваць.

Даведліся аб гэтым вясцоўцы, паўздохалі, ды ўсё ж паставілі талакой хату старому, праўда, ажно на іншым канцы вёскі. А ліпава Калода на ранейшым месцы засталася, і час ад часу прывозілі да яе вясцоўцы старога (бо хадзіць у такую далячынь цяжка было яму), усё чакалі, што злітуецца калода і зноўку будзе мёд людзям даваць.

Але, колькі стары ні прасіў, не мёд выцякаў з калоды, а шэршні злія выляталі. І тое ж адбывалася, калі хто іншы спрабаваў улагодзіць калоду гэтую...

Таму махнулі вясцоўцы на калоду рукой, а некаторыя бортнікі нават узрадоваліся, што іх мёду аніякай канкурэнцыі больш не будзе. Той-сёй нават прапаноўваў спаліць ліпаваю калоду разам з халупай, ды толькі гэтка прапанова падтрымкі ў вясцоўцаў не знайшла.

Ішоў час, стары той памёр у новай хаце, былая халупа яго амаль што развалілася, але па-ранейшаму вісела на ліпе калода, хоць людзі да яе рэдка цяпер падыходзілі. І тое ў асноўным зухаватая вясковая моладзь, якой вельмі падабалася шэршняў тых крышачку падражніць...

А аднойчы ішла жанчына з маленькай дачкой непадалёку ад халупы і спынілася на хвіліначку з суседкай словам перакінуцца. А дзе хвіліначка, там і пяць, і дзесяць... А таго не ўбачыла жанчына, як падбегла малеча да ліпы. Толькі тады заўважыла маці, дзе дачка знаходзіцца, калі правяла дзяўчынку далонькай па калодзе і папрасіла тоненькім дзіцячым галаском:

— Ліпава Калода, дай мне крышачку мёду!

Пэўна ж, ад дарослых пачула раней гэтыя словы.

— Бяжы адтуль, дачушка! — закрычала ў распачы жанчына. — Уцякай хутченька!

А сама да дачкі кінулася, але разумею, што не паспявае ўжо...

Калі ж дабегла, то са здзіўленнем убачыла, як выцякае з калоды залацісты мядовы струменьчык, і выцякае ён прама ў маленькія далонькі дзяўчынкі, бо аніякага посуду яна з сабой не мела.

З таго часу зноў пачала ліпава Калода людзям мёд даваць, але тады толькі, калі гэтая дзяўчынка просьбу выказвала. Шмат гадоў такое адбывалася з ранней вясны да позняй восені, і таму празвалі вясцоўцы сваё паселішча — Ліпава Калода. Але суседзям аб тым, чаму такую назву вёсцы далі, анічога не казалі, бо баяліся, што зноў пакрыўдзіцца на іх калода і замест мёду пачне шэршнямі частваць.

А потым вырасла дзяўчынка тая, прыгожай дзяўчынай стала. Пасватаўся да яе хлопец з гэтай жа вёскі, вяселле яны згулялі. А ноччу моцная навалніца пачалася, і ўдарыла маланка ў тую ліпу, на якой калода вісела. Так і згарэла калода, і нічога ад яе не засталася.

Дакладней, засталася назва вёскі, і дайшла гэтая назва ажно да нашага часу. І я спадзяюся, што жыхары Ліпавай Калоды не пакрыўдзяцца за гэты занадта вольны пераказ гісторыі паходжання назвы іх роднай вёскі.

М. Багдановіч у ведамасці.

Бібліяграфія сприяє вивченню університетської історії

Тры сустрэчы — каб помніць вечно...

Тацяна КАНАПАЦКАЯ
Фотаздымкі з архіваў аўтара і гімназіі

Міжсардэчнай мовай кветак

Святкаванне, якое аб'яднала аматараў мастацтва прыгажосці і творчасці, нагадала купальскае: быццам знайсці сваю папараць-кветку сярод мноства іншых. Такой стала выстаўка Вольгі Гайдукевіч з назвай «*Floral art*» у галерэі «Арт Фабрыка».

На шматлікіх фотаздымках, што экспанаваліся ў галерэі, — каля трыццаці жаночых вобразаў, створаных куцюр'е кветкавай моды Вольгай Гайдукевіч. Гэта выглядала сапраўдным чудам, ад якога нельга было адвесці вачэй. Прыгожыя постаці адбіваюцца і застаюцца ў зрокавай памяці, як сапраўдныя шэдэўры. Зачараваная, падоўгу стаяла насупраць кожнага партрэта. Прыгажосць — гэта сіла, якая можа стрымаць агрэсію і нейтралізаваць злосць.

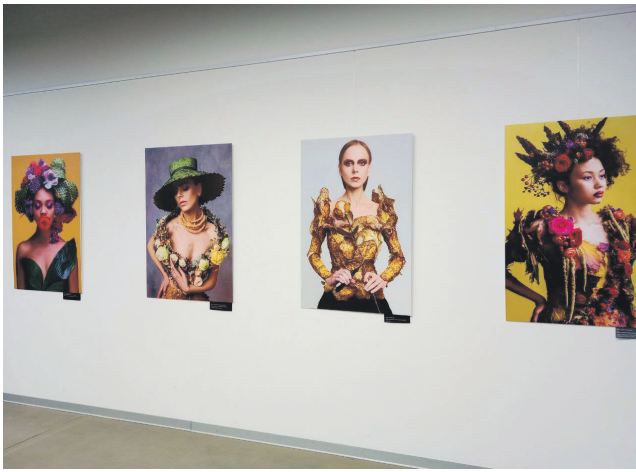

Падчас адкрыцця часовай экспазіцыі.

Вольга Гайдукевіч, фларыст міжнароднага класа, заснавальніца школы «*Rozazora*», умеє здзіўляць. Насамрэч нікому іншаму не падалося б магчымым зрабіць сукенку з... капусты. Ці з засохлага лісця хосты. Альбо капялюш — з восеньскіх кветак, якія ў наступную ноч загінулі б ад марозу. Ці футра з галля сасны. Не кажучы пра святочныя кветачныя строі для балю або подыуму высокай моды з руж, гваздзікоў, гіпсафілаў. Але ж калі паразважаць рацыянальна: навошта рабіць сукенку з кветак ці раслін? Хіба можна ў ёй хадзіць, якая б прыгожая яна ні была? І ці будзе яна насіцца? Ці не глупства гэта — рабіць адзенне, у якім нельга нават варухнуцца? На гэтае пытанне адказала майстрыца:

— Сёння мы выходзім з ценю. Існуе мастацтва з назвай флорал-арт. І яго паважаюць ва ўсім свеце. Але нас мала, адзінкі. Бо адзінкі здольны ахвяраваць сваім спакоем, энергіяй, сродкамі і часам дзеля твора, які потым знікае на вачах. На першы погляд, гэта вар'яцтва: рабіць тое, што жыве самае найбольшае — суткі. Кветкі вянуць, гэта ведае кожны. Таму працаваць трэба вельмі хутка, і аднаму чалавеку гэта не пад сілу. Мы працуем разам з майстрамі з маёй школы фларыстыкі, і гэта не толькі марафон на час, але і асапада. Вобраз павінен спачатку нарадзіцца ва ўяўленні. Але не толькі вобраз, але і тое, як яго ажывіць. Фларыст-куцюр'е перад пачаткам працы павінен бачыць ва ўяўленні ўсё: і якая гэта будзе мадэль, і візаж твару, і позу мадэлі, і фасон адзення, і якія спатрэбяцца кветкі, і дзе іх узяць, і тое, як гэта трэба сфатаграфавать. Таму ў адным творы-вобразе — напружаная праца цэлага калектыву. І ўсё дзеля аднаго фотаздымка! А інакш прыгажосць не захавецца. Мы робім фотасесію, і вельмі цяжка бывае выбраць толькі адзін кадр для выстаўкі ці для друку.

Пад кожным партрэтам напісана, які выкарыстаны матэрыял. «Спаржа, ружа, півоні, бэз, хоста, рамонкі, гладыёлусы, вяргіні, лісце пальмы...» Вось маленькая балерынка з тварам, нібы з палотнаў Рафаэля, у пачыццях кветак. Вось дзяўчына, на галаве якой — сапраўдны нацюрморт. А вось прыгажуня ў белай кашулі і беларускай намітцы на галаве з белых і ружовых кветак. Надта ўражае вобраз лясной дзевы з поглядам дзікуні ў футры з дзівоснай сівой сасны. Збіральныя вобразы іспанкі ў танцы, азіяцкая жаночая прыгажосць, мода з каталогаў французскіх куцюр'е, нечаканыя рашэнні з той самай сукенкай з капусты ці слязьмі... А капялюш

Фрагмент часовай экспазіцыі.

з лісця эўкаліпта? А каралі з кукурузы, што нагадваюць бурштынавыя?! Ёсць міжнародная і міжсардэчная мова кветак, і ніякая іншая не дапаможа перажыць тых пачуццёў, якія ўзнікаюць ад гэтай выстаўкі. Дарэчы, Вольга ведае пяць моў. Але мова кветак — шостая: гэта міжнароднае кветкавае эсперанта будзе зразумела і ў Афрыцы, і ў Антарктыдзе. Недарэмна сімвалам экспазіцыі стала прыгажуня мулатка з ружай у вуснах. Цікава, што гэтая мадэль — беларускамоўная дзяўчына. Вольга Гайдукевіч распавяла пра ўсіх мадэлей — удзельніц выстаўкі. Тут ёсць і спявачка, і журналістка, і балерына, і танцорка фламенка, і студэнтка, і візажыстка, і фларыстка...

Вольга памятае, адкуль у яе з'яўлялася кожная кветка! Яна распавяла пра бабулю, у агародзе якой шмат гэтага багацця ў любы сезон, пра тое, як шкадавала выкінуць галіны навагодняй сасны, пра ссохлае лісце хосты ў двары матулі, якое прыхапіў мароз, — яно выглядала так крэатыўна, што давялося хутка шукаць мадэль і фатографа, каб зберагчы ў кадры неверагодную сукенку ў стылі 1950-х «ад Дыёр». А потым гэтае фота ўпрыгожыла вокладку міжнароднага часопіса. Наведвальнікі выстаўкі даведаліся пра тое, што зімовая шэра-карычневая гартэнзія, якую не паспелі зрэзаць увосень, можа быць сапраўднай знаходкай і выглядаць проста неверагодна...

Таццяна ДАШКЕВІЧ,
фота аўтара

Шчасце падзяліцца тым, чым ты з'яўляешся...

Паяднаць тэрапеўтычны эффект і мастацкае светабачанне — адна з галоўных задач мастачкі-аматара, урача-рэфлексатэрапеўта і псіхатэрапеўта Тамары Турбінскай. У Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа экспануюцца персанальная выстаўка яе карцін. На палотнах у асноўным кветкі і гарадскія пейзажы, якія ствараюць адчуванне лёгкасці, хуткацчаснасці і зменлівасці жыцця, вучаць заўважаць дробязі і радавацца кожнаму імгненню.

Адметным быў шлях, які прывёў ама-тарку за мальберт, да пэндзляў і фарбаў. Малявала яна з дзяцінства, часта дапамагала маці, якая працавала педагогам, афармляла метадычныя дапаможнікі і газеты. Вельмі любіла маляваць алоўкам. Ужо ў сталым узросце Тамара апынулася ў кампаніі людзей, якія збіраліся разам для заняткаў па агульных інтарэсах: хтосьці пісаў фарбамі, іншыя вязалі шывадэлкам. Нехта займаўся валянням. Тамара паспрабавала намалюваць алоўкам нацюрморт. Ёй настолькі спадабалася, што спачатку яна нават хацела сысці з асноўнай прафесіі, каб прысвяціць жыццё свайму хобі.

Але медыцына не адпусціла. «Яна — частка майго жыцця, не дапамагаць людзям я не магу!» — зразумела мастачка і працягвала маляваць на ўзроўні аматара. Першай карцінай жывапісу стала выява кветак у вазе, сюжэт другой знайшла на фотаздымку найпрыгажэйшага куточка Іспаніі. Трэцяя карціна, па прызнанні аўтаркі, стала для яе

містычнай. «Горад у дажджы» быў напісаны за тры гады да таго, як... від з акна яе новай кватэры, нібы дзве кроплі вады, аказаўся падобным на карціну!

Сюжэты знаходзяцца ў самых нечаканых месцах: гэта можа быць фота ў тэлефоне альбо кадр, які мільгануў на экране тэлевізара. Але яна не капіруе ўбачанае: пэўныя дэталі гучаць больш акцэнтна, чым у «арыгінале», некаторыя элементы з'яўляюцца большымі, чым у сапраўднасці.

«Сон з дзіцінства», 2023 г.

Першая выстаўка адбылася два гады таму ў бібліятэцы Янкі Купалы. Ідэю яе арганізаваць падказалі сябры і шматлікія пацыенты. «Таму я зразумела: мая творчасць рана ці позна знаходзіць водгук у душах людзей, якім гэта блізка», — падзялілася мастачка.

— Вельмі хачу, каб тое, што я раблю як доктар, адлюстравалася ў тым, што пішу, — распавядала мастачка. — Наступная мая выстаўка будзе называцца «Мастацкая рэфлексатэрапія». Рэфлекс — гэта адлюстраванне. Значыць, лясенне тым, што можна адлюстравать на палатне, — прафесія і майстэрства мастака. Мару, каб яны супалі... Гэта зусім іншы ўзровень ацалення...

Увогуле, тэрапеўтычным можа стаць усё, пераканана Т. Турбінская: ад позірку на пэўны прадмет да карціны, якая ўздзейнічае магічна. Кожны чалавек у карціне знаходзіць уласную казку: жыццё, гісторыю сваёй хваробы ці свайго шляху. Мастачка-доктар, па яе словах, у кожную карціну ўкладае эмацыянальную сутнасць, пэўны выклік і жаданне абмяняцца думкамі.

Да таго ж карціны маюць уласцівасць назапашваць эмацыянальную інфармацыю людзей, якія на яе глядзяць, — прыйшла да высновы Т. Турбінская. Такім чынам, з часам выява можа стаць магутным люстэркам, і людзі гэта адчуваюць. Гэта і ёсць тэрапеўтычны эффект.

— Апошнім часам люблю эксперыментавать з памерамі палатна. Чым ён меншае, тым складаней пісаць. Трэба быць ювелірам, каб стварыць маленькую карціну, якая б адгукнулася. Падабаецца маляваць нядоўга — гэта як лаканічнасць фразы, як рубай Хаяма: калі можаш сказаць, то не кажы лішняе, — падзялілася Т. Турбінская.

Імпрэсіянізм, вечны пошук — тое, што найлепш характарызуе работы мастачкі. Адна з найбольш цікавых карцін на

выстаўцы — «Файны ліс». Асноўнае месца на палатне займае ваза з кветкамі, і толькі ў невялікім люстэрку побач (якое мае падобенства з партрэтам) — загадкавая мордачка жывёлы. Гэтая сімволіка звязана, па словах аўтаркі, з упадабаным месцам.

«Белы чамадан», 2023 г.

Прыцягвае ўвагу сярод краявідаў і кветак работа «Кот у чамадане». Сюжэт нарадзіўся імгненна, з жыцця. Спачатку гэта была выява беллага чамадана, які належаў бацьку мастачкі. Але хацелася, каб ён не пуставаў. І тут сваякі далі фота хатняга гадаванца — і, нібы адчуўшы вандроўны дух, ён арганічна ўпісаўся ў раскрыты чамадан...

Гэта шчасце — падзяліцца з іншымі тым, што ёсць у табе, сваімі эмоцыямі і перажываннямі. Найлепшымі адзнакамі для мастачкі з'яўляюцца выказванні пра яе работы накішталі: «Яны чапляюць, яны жывыя».

Яна БУДОВІЧ

Гастрольнае і балетнае лета Вялікага

Такое адчуванне, што сёлета арганізатары вырашылі падкрэсліць: нам ёсць што любіць і чым захапляцца. Меркаванне, што мы не можам цаніць сваё, пакуль нехта не скажа, чаго яно насамрэч вартае, ужо не актуальнае! Прынамсі, у дачыненні да балета. І гэта падкрэсліў сёлета фестываль «Балетнае лета ў Вялікім».

Гэты праект добра вядомы аматарам вытанчанага мастацтва. Традыцыйна падмуркам яго праграмы былі менавіта айчынныя балеты — самае лепшае і новае, што пастаўлена цягам апошняга года. І звычайна Мінск наведваў нехта з гасцей, — такім чынам можна было прыцягнуць увагу да самой падзеі і прывабіць гледачоў да харэаграфічнага мастацтва. Згодна з вядомай формулай: каб на іншых паглядзець і сябе паказаць. Іншыя ўсё ж і былі галоўнай інтрыгай, калі па шчырасці. Сёлета госці таксама завіталі. Упершыню нават два калектывы: Варонежскі дзяржаўны тэатр оперы і балета і Башкірскі дзяржаўны тэатр оперы і балета. Іх выступленні адбыліся якраз калі беларускі балет быў на гастролях у Расійскай Федэрацыі.

— Мы добра знаёмы з мастацтвам Масквы і Пецярбурга. Але нічога не ведаем пра іншыя рэгіёны Расійскай Федэрацыі. Генеральны дырэктар Вялікага тэатра Беларусі прыдумала праект, накіраваны на ўмацаванне сувязей з іншымі тэатрамі, калі і яны будуць прадстаўляць сваё музычна-харэаграфічнае мастацтва. Тое, што панарама расійскага балета будзе паказана ў нашых фестывалях, — даволі каштоўна, — адзначаў мастацкі кіраўнік Вялікага тэатра Беларусі Валянцін Елізар’еў.

Ну, магчыма. Што каштоўнага можна было падглядзець у артыстаў з Варонежа? Жаданне працаваць не толькі з класічнай харэаграфіяй, але рабіць і прадстаўляць сучасную. Цікава, што некалькі гадоў у Варонежы праходзіць фестываль «RE: Форма танца», дзе могуць паказаць сябе маладыя харэографы з разуменнем, што іх спектаклі пасля вынесуць на

сцэну акадэмічнага тэатра. А то і павязуць на гастролі як «Арлекінада.NEW» і «Кармэн.NEW», якія прадставілі ў Мінску. Нашы балетаманы здзілілі авацыю — вядомая беларуская гасціннасць і тут працуе. Але пасля нека падумалася, што ў нас каэфіцыент прыязнасці да сучаснай харэаграфіі насамрэч даволі высокі, як і патэнцыял групы ў гэтым кірунку. Той жа балет «Анна Карэніна» ў харэаграфіі Вольгі Костэль, адзін з тых спектакляў, што якраз павезлі на гастролі, — прыклад сучаснага харэаграфічнага мыслення. Ды і Елізар’еў выдатна папрацаваў у свой час на гэта.

Сцэна з балета «Лебядзінае возера».

«Вось бы гэтага танцоўшчыка нам на Спартак...» — казалася адна асабліва захопленая глядачка падчас паказу «Легенды пра каханне» Башкірскага дзяржаўнага тэатра оперы і балета. Спектакль з усходнім каларытам у харэаграфіі легендарнага Юрыя Грыгаровіча — прыгожа і кранальна. Публіка ацаніла. І пачала чакаць свае спектаклі.

Ніколі не думала, што ў мяне спытаюць лішні квіткок на «Лебядзінае возера» беларускага тэатра, але гэта здарылася! Праўда, у 2021 годзе гэты балет у харэа-

графіі Елізар’ева быў абноўлены. А тут яшчэ танцаваць галоўныя партыі прыехалі Аксана Скорык і (наш) Эвэн Капітэн з Марыінскага тэатра. Гэта было цудоўна, але самае галоўнае — пры поўным аншлагу і з гарачымі авацыямі!

Што ўжо казаць пра «свежанькага» «Дон Кіхота», але з удзелам народных артыстаў Башкартастана Валерыі Ісаевай і Рустама Ісхакава... Заўсёды цікава паглядзець нават ужо вядомы спектакль з іншымі выканаўцамі. А тым больш прыемна, калі прыязджаюць танцаваць беларусы, якія сталі вядомымі за мяжой, як Ксенія Аўсянік, зорка Берлінскага дзяржаўнага тэатра балета, разам са сваім партнёрам Дзіну Тамазлакару: так і «Жызэль» (у пастаноўцы І. Колба) можа раскрыцца інакш. І на балет хочацца хадзіць бясконца.

Хочацца хадзіць на беларускі балет. Бо іншыя дапамагаюць падкрэсліць тое, чым моцныя мы. Іншыя дапамагаюць зразумець, на што трэба звярнуць увагу, што падцягнуць, узмацніць — гэта яшчэ і падстава для больш дасканалай працы над сабой. Але нават пры ўсім пры гэтым... Няма чаго дзівіцца поспеху Беларускага балета на гастролях.

— Гэтыя гастролі пачаліся ў межах XXXVI Міжнароднага фестывалю класічнага балета імя Рудольфа Нурэева ў Казані. Фестываль штогадовы, ён прымае найлепшыя тэатры свету, у ліку якіх мы бачым і Вялікі тэатр Рэспублікі Беларусь, — адзначаў Айдар Шайдулін, генеральны дырэктар прадзюсарскай кампаніі «Глобус прамоушн». — Таму мы запрасілі ваш тэатр узяць удзел у фестывалі з двума спектаклямі: «Дон Кіхот» у харэаграфіі Валянціна Елізар’ева і «Анна Карэніна» ў харэаграфіі Вольгі Костэль — я лічу, гэта паспяховае прачытанне твора Талстога, вельмі цікавая харэаграфія, цудоўная трупя. Які горад ні вазьмі, паўсюль былі аншлагі, вельмі цёпла прымала публіка. Таму што, шчыра вам скажу, у Расійскай Федэрацыі даўно не бачылі спектаклі Вялікага тэатра Беларусі.

Ларыса ЦІМОШЫК
Фота даслана аўтарам

Антраша з капелюша

Лета ў Вялікім тэатры Беларусі абяцае быць па-сапраўднаму балетным. Пасля завяршэння харэаграфічнага фестывалю ў рэпертуарных запасніках галоўнай балетнай сцэны засталіся яшчэ антраша, здольныя здзівіць патрабавальную айчынную публіку. Так, гастрольныя тыдні працягваюцца, і ўжо ў наступным месяцы следам за варонежскімі, уфійскімі, пецярбургскімі, берлінскімі і пермскімі танцоўшчыкамі батманы і пліе на сталічных падмостках прадэманструюць артысты чалябінскай і маскоўскай балетных труп. Пакуль не ўлегліся эмоцыі ад «Балетнага лета ў Вялікім», раскажам, што тэатр прапануе гледачам у ліпені...

Балет «Корсар» паводле аднайменнай паэмы Байрана — з тых, што пакідаюць прастору для аўтарскага прачытання. З моманту нараджэння ў сярэдзіне XIX стагоддзя гэты прыгодніцкі твор прайшоў праз дзясяткі пастановак, і амаль кожны рэжысёр лічыў сваім абавязкам прыўнесці ў яго што-небудзь ад сябе. Гісторыя марскога разбойніка Конрада і яго каханай Мядоры пастаянна прырасталася новымі сюжэтнымі лініямі, харэаграфічнымі нумарамі і музычнымі ўстаўкамі, а побач з імем кампазітара Адольфа Адана, аўтара арыгінальнай партытуры, паўсталі

імяны Леа Дэліба, Цэзара Пуні, Рыкарда Дрыго, Пятра Альдэнбургскага. Першая пастаноўка «Карсара» ў Вялікім тэатры Беларусі адбылася яшчэ ў 1957 годзе, пасля чаго балет вяртаўся на беларускую сцэну двойчы. 5 і 6 ліпеня ў мінскай публіцы будзе магчымасць параўнаць папярэднія спектаклі з новым — у інтэрпрэтацыі народнага артыста Расіі Юрыя Кляўцова з Чалябінскага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета імя М. Глінкі.

Уральская трупя прывезла ў Мінск не толькі балет, але і знакамітую оперу Джузэпэ Вердзі

«Баль-маскарад», знаёмую сталічным тэатралам, апроч іншага, па пастаноўцы народнага артыста Беларусі Сямёна Штэйна, якая на працягу трох дзесяцігоддзяў не сыходзіла з афішы Вялікага. Дарэчы, першую з вядомых музычных інсцэніровак байранаўскага «Карсара» — у фармаце оперы — прапанаваў менавіта Джузэпэ Вердзі, і зрабіў ён гэта за восем гадоў да з’яўлення партытуры Адольфа Адана. Зрэшты, поспеху спектакль не меў і сёння прызнаецца даследчыкамі няўдалым. Чаго не скажаш пра «Баль-маскарад» — вяршыню творчасці майстра! На чалябінскай сцэне пастаноўку «Баль-маскараду», якую 8—9 ліпеня змогуць убачыць і ў Мінску, ажыццявіў заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі Іркін Габітаў, пастаноўшчык Марыінскага тэатра.

Падпарадкоўваючыся музыцы Сяргея Пракоф’ева, лейтэнтам балета «Папалюшка», напісанага і пастаўленага паводле

казак Шарля Перо мастацкімі кіраўнікамі маскоўскага Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра класічнага балета народнымі артыстамі Расіі Наталляй Касаткінай і Уладзімірам Васілёвым, стала нецярплівае чаканне цуду, што, як мы ведаем, у імгненне зменіць жыццё галоўнай гераіні. Гісторыю аб бескарыслівай дабрыні, аб закаханых сэрцах, якія адшукалі адно аднаго насуперак усяму, пакажуць у Мінску 11 і 12 ліпеня.

Сюжэт камічнага балета «Капелія», таксама пастаўленага на тэатральнай студыі Наталлі Касаткінай і Уладзіміра Васілёва, заснаваны на навеле Эрнста Амадэя Гофмана «Пясочны чалавек» і апавядае аб маладзёне, які закахаўся ў механічную ляльку. Паводле стваральнікаў найноўшага спектакля, гісторыя, увасобленая ў музыцы ў канцы XIX стагоддзя згаданым вышэй Леа Дэлібам, актуальная сёння як ніколі, бо ў нашы дні «штучныя эталоны прыгажосці так папу-

лярны ва ўсім свеце». У беларускай сталіцы паказы «апошняга французскага рамантычнага балета», як называюць яго даследчыкі, і па сумяшчальніцтве найвялікшай балетнай камедыі ў гісторыі тэатра адбудуцца 13 і 14 ліпеня.

Дзяржаўны акадэмічны тэатр класічнага балета з Масквы прызапасіў яшчэ адзін сюрпрыз для беларускага гледача — балет-меладраму «Дама з камеліямі» паводле аднайменнага рамана Аляксандра Дзюмы-сына, з якога вырасла знакамітая опера Джузэпэ Вердзі «Травіята». Уласна, у аснове маскоўскай пастаноўкі пладавітага творчага дуэта Наталлі Касаткінай і Уладзіміра Васілёва лягла апрацаваная Паўлам Сальнікавым, заслужаным артыстам Расіі, і пазбаўленая голасу «Травіята». Кранальная гісторыя кахання куртызанкі і прадстаўніка баможнага чакае гледачоў у Вялікім 15 і 16 ліпеня.

Каміла НАВІНКІНА

У адвечным коле жыцця

Назва часовай экспазіцыі, што нядаўна адкрылася ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа — «Кола(с) часу» — адначасова з'яўляецца і прыгожай гульнёй слоў, і трапна адлюстроўвае сутнасць светаадчування песняра айчынай літаратуры.

А да часу паэт ставіўся надзвычай паважліва, што выяўлялася ў ладзе яго жыцця і ў адносінах да тых рэчаў, якімі ён карыстаўся і ўпрыгожваў свой побыт. Акрамя таго, выстаўка задумвалася як даніна памяці песняра, яго ўніверсальнаму погляду на жыццё, як пашана яго захапленню: пэўны час Якуб Колас збіраў адрывы календары. У мемарыяльнай установе захоўваецца яго калекцыя з 1946 да 1956 года — гэта той перыяд, калі паэт жыў у сталічным доме, што пазней стаў яго музеем.

сапраўдныя музейныя рарытэты, сагрэтыя рукамі паэта: не толькі на папярэтых носьбітах, але і на канцылярскіх прыладах можна бачыць надпісы між друкаваных радкоў. І ў той час, як календары паэт выкарыстоўваў як нататнікі, пісаў на іх зацемкі, рабіў пазнакі, нагадваў сабе пра неадкладныя справы, прыдумляў пажаданні сабе самому ці нават часу, то іншыя прадметы ён быццам зараджаў на поспех, ажыўляючы для добрых спраў. Так, надпіс на кардоннай скрыначцы з пёркамі для ручкі звернуты, здавалася б, да неадушаўленага прадмета, але ён набывае пэўную магію: «Каб добра пісаць!» — і калі выцягнеш са скрыначкі чарговае пёрка, у памяці імгненна праносіцца добрыя згадкі, звязаныя з мінулымі дасягненнямі...

Узіраючыся ў старадаўнія рэчы, не можаш пазбавіцца ад уражання, што час быў для Якуба Коласа жывой разумнай істотай, паэт з ім размаўляў і спрабаваў дамовіцца, прыспешваў ці... праганяў! Напрыклад, на пачатку аднаго з календароў напісаў: «Вітаю цябе, Новы 47 год!», а ў канцы 1951 года на апошнім лістку календара зварот ужо з іншай эмацыянальнай афарбоўкай: «Ідзі вон!» У фармулёўцы, звернутай, верагодна, да пачатку 1954 года (пазначана 31 XII 1953 г.): «Дарагі мой календар! Няхай наступны будзе ўдар» — на жаль, мы не ведаем, што канкрэтна пісьменнік меў на ўвазе, але агульны мажорны настрой выказвання дазваляе меркаваць, што з надыходам студзеня Якуб Колас звязаў надзею на перамены і дасягненні. «Дзень добры, Новы год!», — як з чалавекам, вітаўся літаратар з будучыняй...

Алена Жасткова падчас экскурсіі згадвала, што Колас заўжды чакаў новага года і асабліва вясны. Калі час навагоддзя быў пераходным перыядам паміж двума адрэзкамі на прамой жыцця альбо паміж віткамі на бясконцай жыццёвай спіралі адвечнага колазвароту, то вясна — жаданым часам аднаўлення, калі ўсё ў прыродзе прачыналася. «Пасадзіў 3 бульбіны. Няхай неба гадуе іх. Ну, і зямля», — пазначана рукой паэта на адным з майскіх дзён 1949 года.

Чытаючы мілыя надпісы на адрывках лістках накітавалі напаміну купіць цукерак да дня нараджэння сына, ачунаешся ў звычайныя клопаты, аваяныя цяплом зносін з блізкімі і дарагімі людзьмі. Яны мелі месца ў жыцці народнага пісьменніка — і тут адчуваеш пэўную лучнасць:

Фота Яны Будоіч.

Кіёк Коласа. Фрагмент экспазіцыі.

родных і сяброў, менавіта з маленькіх дробязей і складаецца. Паўстае ў чымсьці падобны да ўсіх іншых чалавек: не манументальны, выяўлены ў помніках з бронзы ці каменю, а звычайны, са сваімі радасцямі і засмучэннямі.

Падарункі сяброў, сувеніры, прывезеныя з падарожжаў, — усё гэта служыла аздабамі, якімі паэт упрыгожваў свой побыт. Барометры (арыгінальныя рэчы, што належалі Коласу: адзін знаходзіўся ў спальні, другі — на працоўным stole) нагадваюць аматарам творчасці паэта пра яго паходжанне з сялян: як сапраўдны селянін, Колас заўжды сачыў за надвор'ем.

Пакінутыя паэтам нататкі гавораць і аб тым, што ён быў не толькі тэарэтыкам, але і практыкам. Так, прачытаўшы ў адным з часопісаў аб досведзе сумеснага засявання жыта і ячменю, які быў распаўсюджаны ў беларусаў у XVI стагоддзі, паспрабаваў зрабіць тое ж і на ўласнай сядзібе, а пра вынікі эксперымента напісаў у перыядычным выданні айчынай Акадэміі навук.

Штодзённасць паэта багата адлюстравана пад шклом музейных вітрын: шчоткі для вопраткі, шчыпчыкі, «правільны» шматфункцыянальны нож, якім, па словах Коласа, можна было выразаць кіёк, накрышыць тытуню, адкрыць хлеба і адкрыць корак. Пра тое, што Колас быў аматарам пакурыць, пакуль яму гэта не было забаронена ўрачамі, сведчыць і арыгінальная попелніца, зробленая яго рукамі. Жалезную падстаўку для прылады зрабіў яго шафёр.

Можна ўбачыць сярод экспанатаў выстаўкі і кіёк, выразаны паэтам з палкі, знойдзенай у лесе. Прадмет гэты таксама з'яўляецца сведчаннем зменлівасці чалавека ў часе (адразу згадваецца паказка-загадка: хто ходзіць спачатку на чатырох нагах, потым на двух, а ў канцы жыцця — на трох? Адказ філасофскі: дзіця, сталы чалавек і стары).

Зменлівасць і закальцаванасць у часе адлюстравана і на фотаздымках Коласа, якімі ўпрыгожана выстаўка: ад самага першага, датаванага 1901 годам, калі будучы літаратар вучыўся ў настаўніцкай семінары ў Нясвіжы, да аднаго з самых апошніх. Парадны партрэт і «хатні», аўтарам якога з'яўляецца малодшы сын пісьменніка Міхась, таксама выяўляюць

асобу песняра па-рознаму, з адбіткамі часу. Праілюстраваны здымкамі і год, калі Якуб Колас атрымаў статус народнага паэта — 1926-ты. Пранізлівыя вочы на маладым твары свецяцца розумам і разуменнем...

Сярод аўтараў мастацкіх работ з выявамі песняра — Марына Трус. Прыжыццёвы партрэт Коласа намалёваны з нагоды яго 60-годдзя Таццянай Жырмунскай. На твары змарнелага, стомленага,

Фота Яны Будоіч.

Інтэрактыўная частка экспазіцыі.

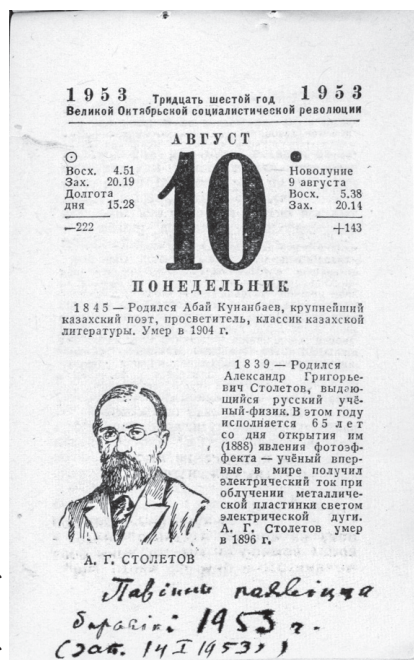
але не зламанага чалавека, адбіліся перажыванні ваенных падзей, бежанства, страт і выпрабаванняў. Адзін з апошніх мастацкіх партрэтаў — «Смук і радасць мая» — належыць пэндзлю Георгія Паплаўскага і адносіцца да 2007 года. Ён раскрывае эмацыянальны свет Коласа бліжэй да завяршэння зямнога шляху — для кожнага ў свой час кола мусіць замкнуцца...

Акрамя ўсяго, выстаўка «Кола(с) часу» дае магчымасць адчуць атмасферу 1950-х гадоў, уявіць, як выглядалі пакоі тагачасных жылых памяшканняў, ува што апрапаралі людзі мінулага стагоддзя.

Інтэрактыўная частка выстаўкі, распрацаваная куратарам Аленай Жастковай, у жывой гульнявой форме дапамагае навучэнцам, наведвальнікам лепш засвоіць асноўную інфармацыю, што датычыць галоўных вех на шляху жыцця народнага пісьменніка. Выкананая ў форме кола гадзінніка ці знакаў Задыяка, яна выклікае асаблівую цікавасць і з'яўляецца адной з самых удалых музейных распрацовак.

Часовая экспазіцыя чакае наведвальнікаў.

Яна БУДОВІЧ

Старонка календара Якуба Коласа.

Фота з фонду Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

Дбайнае пражыванне — карыстанне дадзенымі гадзінамі, гадамі маладосці і сталасці — знайшло ўвасабленне і ў творах, нават тых, дзе, на першы погляд, няма нічога, акрамя хранікальнага апісання падзей. Але пры ўважлівым працытанні робіцца відавочным, што ўсе гэтыя падзеі размяшчаюцца менавіта ў часе, і за імі паўстае само жыццё, неспасціжнае ў сваёй велічы і велічнае ў штодзённасці: «Памятай: адзначана кожнаму чалавеку прайсці нейкі круг жыцця, і покі той круг не пройдзены, ніхто з яго не выйдзе», — думкі свае пісьменнік «уклаў у галаву» аднаго з герояў п'есы з сімвалічным прозвішчам Падарожны — «На дарозе жыцця». Вандроўнікам па часе Колас лічыў і сябе.

За кожнай драбязой, нязначным эпізодам паўстае шэраг асацыяцый. І ўсё гэта стварае фон для разумення няспыннасці эпох, што пераходзяць адна ў другую, іх зменлівасці і разам з тым няспешнасці часу і яго безумоўнасці і незваротнасці... Так, найперш прыцягваюць увагу наведвальніка шматлікія насценныя календары, якімі ўпрыгожана прастора між вітрын. Гэта муляжы, падрыхтаваныя адмыслова да выстаўкі, у некалькі разоў павялічаныя адрывы лісткі. Задума належыць куратару праекта Алене Жастковай, вядучаму навуковаму супрацоўніку навукова-асветніцкага аддзела ўстановы. Пад шклом вітрын —

Фота Яны Будоіч.

Фрагмент экспазіцыі.

падобнымі момантамі ў штодзённых справах поўніцца, пэўна, існаванне кожнага чалавека. І гэта важна памятаць і разумець, бо гісторыя асобы, няхай яна будзе сусветна вядомай альбо непрыкметнай для свету, за выключэннем

Песня, якую лічылі народнай

Не ведаю, ці то прыснілася некалі, ці то было пачута ад некага, але што гэта аказалася праўдай, пераконваўся не раз. А гаворка пра тое, што з гадамі даўно перажытае набывае тую самую першасную праўду і эмацыянальную афарбоўку, якая, можа, не заўважалася напачатку, але так выразна, так праўдзіва і балюча — так-так, і балюча нават тады, калі гаворка не пра сапраўды балючае, а пра самае прыемнае: можа, шкадаванне, што мінулася, што не паўтараецца — яшчэ больш выпукла згадваецца сёння і паўстае ва ўсіх дэталях з усімі эмацыянальнымі нюансамі.

22 чэрвеня, у Дзень усенароднай памяці ахвяр Вялікай Айчыннай вайны, каторы раз пачуў па радыё мелодыю вядомай песні «Священная война». Гучалі словы «Вставай, страна огромная...», а мае эмоцыі імгненна перахапілі дыханне, нейкая невядомая сіла выстраліла ў куточки вачэй шчымымі кропелькамі. Згадалася — не, не вайна, нарадзіўся праз тры гады пасля сапраўды Вялікай Перамогі, а адзін момант з майго ўжо даволі пражытага жыцця.

Тады я быў студэнтам філфака Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Пасля другога курса трэба было праходзіць фальклорную практыку, а я ўзяў ды паехаў у складзе студэнцкага будаўнічага атрада «Нёман» на цаліну — ва Уральскую вобласць Казахстана. Але ж практыка была абавязковай — патрабаваўся адпаведны запіс у заліковай кніжцы. Наша выкладчыца згадзілася: прыедзеце і запішаце мне тое, што чулі ці чуеце ў сваіх мясцінах. У асноўным песні, а калі надарыцца, то і іншыя народныя жанры.

Вярнуўся з цаліны. Дазволілі колькі дзён пабыць дома. Паехаў у свае Баяры, куды мы перасяліся з хутара Язавец, што на Нясвіжчыне. А там вымучваў свой студэнцкі залік з мамы, якая сапраўды ведала шмат песень і так ахвотна спявала іх у самых розных абставінах, што ніхто і ўявіць сабе не мог Марыю з роду Мазаноў, а цяпер жонку Івана Бутэвіча і маю маму, маўклівую. Мая настойлівасць, бачыў, нават крыху стамляла яе. Бо тое, што ведала, ужо пераказала і пераспявала мне не раз, а я ўсё прыставаў. Мама старалася падтрымаць сына, які знарок скардзіўся, што калі не прывязе ў Мінск запісаў песень, то могуць выгнаць з універсітэта. Пераболышваў, вядома, ды і запісана было ўжо нямала. А я ўсё настойваў.

І не заўважыў, што мама міжволі пачала выдаваць за народныя некаторыя вядомыя аўтарскія песні. Дума-ла, колькі іх спявалі ўсе і не раз, то хіба ж не народныя? А хто іх там сапраўды напісаў, то адкуль жа ёй, проста-й сялянцы з-пад Нясвіжа, якая свае першыя шаснаццаць гадоў пражыла пад панскай Польшчай на землях

былой Заходняй Беларусі, было ведаць аўтарства. Ды і зусім не гэта цікавіла не толькі яе, але і ўсіх тых, хто ахвотна, умела, часам, здаралася, і не вельмі, але спяваў і спяваў. Гэта я цяпер пачынаю здагадвацца: можа, тыя спевы гэткім чынам ачышчалі душу, гартавалі характар, цешылі надзею на лепшае, дадавалі нават фізічных сіл, каб справіцца і з той невыносна цяжкай працай у якасці батракоў на чужой ніве «за палкамі», як расказвалі пра перажытае і пры мне, і зусім не лёгкам жнівом альбо палощцем дзялак на калгасным полі, што бачыў я ўжо на свае вочы.

І вось аднойчы вечарам пры газавай лямпе-сямёрцы мама бярэцца за прасніцу, каб і далей выцягваць з кудзелі тонкую, але моцную нітку. І, вядома ж, напывае, а то і спявае. І раптам заўважаю, што гучыць песня, якая не трапіла ў мой заліковы сшытак для філфака. Пытаюся, адкуль яна ў яе?

«Дак жа даўно спявалі ў нас. Яшчэ з вайны, — тлумачыць яна і дадае: — І тыя, хто ацалеў на ёй, таксама спявалі... А ў вайну пелі, бо чулі праз радыё...»

У каго быў той таемны дэтэктарны прыёмнік, які кожны чарговы дзень распачынаў ранішнім выкананнем гэтай песні, яна не сказала, а я не адважыўся перапытаць, каб не зблудзіла яе думка.

«Але баяліся, каб не пачулі немцы, — працягвае мама. — Бо не пра іх жа была песня. А пра нас. Сіл да-давала. Нават настрой падымала. Станавілася мацней на сэрцы. І пра тых нашых хутаран, што пайшлі на вайну, песня. І пра тых, хто хадзіў на чыгунку ў Савэрава паязды пад адкос пускаць. Ведаю, што і яны ведалі гэтую песню, бо частаначавалі ў твайго дзеда Івана...»

Мая звычайная нешматслоўная мама расшчодрылася на ўспаміны, працягвала крыху пафасна, што было для мяне дзіўным, а для яе нязвыклым — як правіла, яна хавала любыя свае эмоцыі, не хацела, можа, каб бачыў і чуў нехта старонні, а тут раптам разгаварылася.

Я не ведаў, прызнаюся, як паступіць: сказаць праўду? Назваць аўтараў песні? Але ж мама можа не пагадзіцца, а то, не дай Бог, і пакрыўдзіцца — як жа не народная, калі яе і раней спявалі ўсе разам. А калі спявае народ, то хіба песня не народная? І хіба не народ жыве тут, на далекаватым ад цывілізацыйных абставін хутары? Яны ж усе разам рабілі ўсё: і працавалі, і адпачывалі, калі тое зрэзчычасу надаралася, і спявалі, і на жніво са сваімі сярапамі хадзілі ўсе. Значыць, заўсёды былі разам. Жылі сваімі натуральнымі непадробнымі памкненнямі і адчуваннямі.

Песня дагучала. Прасніца не перапыняла сваіх заняткаў, мама не выпускала з рук верацяна, якое няспынна і нястомна гуло-круцілася, намотваючы на сябе ўсё новыя прапушчаныя праз мамыны рукі віткі ніткі.

А я ўзяў свой «фальклорны» сшытак і запісаў пачутую з маміных вуснаў песню. Як народную, з адпаведным тлумачэннем. З яе не зусім кананічнымі словамі — мо дадуманымі самімі выканаўцамі з меркаваннем, што дастасоўваюць песню, як гэта бывала не толькі на нашым хутары, да сваёй мясціны, да сваіх абставін, да тутэйшай гаворкі...

Іван Іванавіч, Марыя Канстанцінаўна, Анатоль Іванавіч Бутэвічы, Анатоль Кудравец ў в. Баяры Нясвіжскага раёна.

Шкадую, што не пакінуў пасля заліку на філфаку той сшытак сабе, каб сёння яшчэ раз зірнуць, якія песні спявала мая мама, што спявалі і чым жылі мае аднахутаране. І не толькі яны, але і ўсе тыя, хто лічыў палітую і сваім потам — і гэта праўдзівая праўда, мае землякі не раз да канца сваіх зямных дзён паўтаралі гэта — тую зямельку, на якой жылі, пеставалі сваіх дзетак, мазолілі рукі ад непасільнай працы. Але заўсёды і ўсюды спявалі. Таму і многія не народныя песні становіліся сапраўды народнымі. Іхнімі, сваімі. Часта балючымі, але заўсёды памятнымі. У тым ліку і «Священная война». Песня кампазітара Аляксандра Аляксандрава на словы Васіля Лебедзева-Кумача. Народная песня майёй мамы. І не толькі яе.

А пра маміну спеўнасць нагадваюць мне і сёння некалькі песень у яе выкананні, якія я запісаў ужо значна пазней, калі з'явіліся магнітафоны. Слухаю часта і часта міргаю — зганяю непатрэбную ў вачах слязу. Сляза прабівае і тады, калі па радыё чую «Священную войну», тую, якая падтрымлівала настрой і баявы дух не толькі ў байцоў на фронце, але і ў тых, хто мусіў выжываць пад немцам, каму моцна балела за лёс сваёй роднай зямелькі.

Анатоль БУТЭВІЧ
Фота даслана аўтарам

Дзе вясёлка каромыслам

Бацькоў, як і Радзіму, не выбіраюць. Мне па-шчасціла ў абодвух выпадках. Па-першае, маё дзяцінства і юнацтва прайшло ў самым прыгожым і самым цёплым для мяне куточку Беларусі — у невялікай вёсачцы Сінічына, што на Будакашалёўшчыне. Мая вёска патанае ў квецені садоў і красак, у зелены таполяў, бяроз, ліп і клёнаў. Яе ахінае, нібы вясёлка сваім каромыслам, рачушка Іволька, якая ўпадае ў раку Уза, а тая далей — у Сож.

Па-другое, мае бацькі Мікалай Іванавіч і Анастасія Данілаўна Васілеўскія — сумленныя і працавітыя людзі, якія вырашцілі нас, траіх дзяцей. Да таго ж яны былі і вельмі таленавітыя: бацька добра іграў на гармоніку, маці прыгожа спявала. Мая матуля нарадзілася ў суседняй вёсцы Хоўхла, што за 10 кіламетраў ад Сінічына, а бацька — у сінічынскім пасёлку Букалаў, каля самага лесу.

Жыццё маіх бацькоў было не з лёгкіх, бо на іх долю выпала вайна і цяжкія пасляваенныя гады аднаўлення. Бацькі маёй матулі былі непісьменныя, таму вырашылі вывучыць дачку, у якой была вялікая цяга да ведаў. У 1953 годзе маці, Анастасія Данілаўна, заканчвае Гомельскія настаўніцкі інстытут імя Чкалава (сёння ўніверсітэт імя Ф. Скарыны). Па накіраванні трапіла ў Івольскую школу настаўніцай рускай мовы і літаратуры.

Бацька, Мікалай Іванавіч, на гэты час адслужыў у войску, там атрымаў вадзіцельскія правы, пабываў на заробках на Каўказе і працаваў у калгасе імя Калініна шафёрам. Ён — самы малодшы ў шматдзетнай сям'і, дзе было пяцёра сыноў і адна дачка. Але на момант знаёмства з нашай маці яго бацькі памерлі, таму дзядулю з бабуляй па бацькавай лініі мы не ведаем.

Маладая прыгожая настаўніца спадабалася статнаму гарманісту, першаму хлопцу на вёсцы, нашаму бацьку. У 1957 годзе яны пажаніліся. Першая нарадзілася я, дачка Людміла, потым сястра Валянціна і малодшы брат Мікалай.

Настаўніцай маці адпрацавала 35 гадоў. Яе вельмі любілі і паважалі і калегі па працы, і вучні. Ёй дасылалі

Мікалай Іванавіч і Анастасія Данілаўна Васілеўскія.

паштоўкі і лётчыкі, і ўрачы, і ваенныя, з ёй заўсёды віталіся паляводы, трактарысты і даяркі. Да ўсіх яна магла знайсці падыход, аказвала дапамогу, кожнаму давала парад.

Бацька быў паважаны і неабходны чалавек у калгасе. Доўгі час ён працаваў загадчыкам аўтамабільнага гаража, таму амаль усе машыны, якія набываў калгас, ён дастаўляў асабіста. Нават першую легкавую машыну «Волга» ў калгас атрымаў і даставіў мой бацька. Уявіце, якая гэта была радасць у тыя далёкія 1960-я гады для калгаснікаў! А яшчэ большай яна была для нас, дзяцей. Бацька часта прыязджаў на «Волзе» абедаць, а потым, калі ехаў на працу, то садзіў у машыну нас, дзяцей, сваіх і суседскіх. Збіралася нас як колькі ў бляшанцы, сядзелі, затаіўшы дыханне. Бацька правозіў на машыне з паўкіламетра і высаджваў, а мы, радасныя, беглі дадому. Гэтае пачуццё, ад якога шчыме-ла ў грудзях, я памятаю і цяпер.

А яшчэ памятаю, як усе дружна жылі на нашай вуліцы. І якія вечоркі рабілі мае бацькі з суседзямі. А прычыны былі розныя: то разам вывозілі гной з хлява на агарод (а гэта справа вельмі цяжкая), то бульбу

саджалі, то кабанчыка смалілі. А пасля частаваліся і спявалі. І заўсёды ў цэнтры ўвагі — мае бацькі, бо гармонік быў і застаецца душой народа. Бацька быў гарманіст-самавучка, але як ён любіў свой гармонік! За ўсё жыццё ў яго было іх, мабыць, тры. Апошні падаравалі вадзіцелі аўтагаража, як ішоў на пенсію. Сёння гэты гармонік знаходзіцца ў музеі Івольскага цэнтра фальклору. Памятаю, бацька кожны дзень, няхай нават па паўгадзіны, але іграў на гармоніку, трэніраваўся, каб пальцы не адвыклі. А затым на вачорках ці на бясёдах акампаніраваў, а ўсе спявалі, ды так, што замірала сэрца. Мы, дзеці (а прыходзілі да нас і суседскія), у той час сядзелі на печы, куды нам маці падавала прысмакі, і з цікавасцю назіралі за гэтым тэатралізаваным прадстаўленнем, бо, акрамя песень, былі і прыпеўкі, і танцы, і цікавыя расповеды з жыцця. І так было ўсім добра і весела! Шчасцем поўнілася хата! Божая ласка выразна адчувалася ў нашых душах! Няўжо можна на гэта забыцца?

Пачуццё гонару за сваіх бацькоў я нясу праз усё жыццё. І калі ўжо ёсць якія таленты ў нас, іх дзяцей, то гэта, безумоўна, ад іх, нашых мамы і таты.

Мой сповед не быў бы поўны, калі б не ўспомніла сваю бабулю Ефрасінню Міхайлаўну, а для нас — бабу Просю, якая дапамагала бацькам нас гадаваць. Якая яна мудрая была жанчына, разважлівая! Нас вельмі любіла, шкадавала. Бабуля наша нават не ўмела чытаць, але памяць была выдатная, таму ведала шмат песень, казак, умела прасці, ткаць. Да гэтага часу берагу яе ручнікі і поспілкі як рэліквію. Вельмі любіла наша бабуля кветкі флоксаў, настурцыі, календулы, разам з ёй мы іх садзілі ў палісадніку. Гэтая любоў да кветак перадалася і мне, асабліва да флоксаў, якіх у мяне вельмі шмат.

Даўно ўжо адышла ў нябыт бабуля. Яшчэ не старым, у 66 гадоў, памёр бацька. Пяты год, як няма з намі маці. Ды я і сама ўжо стала бабуляй. Але вось тая спадчына, што заклалася ў душы з дзяцінства, жыве і па гэты дзень.

Людміла СТАХАВЕЦ
Фота даслана аўтарам

Кветка з літпалетка

«Гатоў гаіць чужыя раны...»

Несамавітая раслінка ўздоўж дарогі, зарасці якой раскашуюць па пустках усёй Беларусі. Лісткі яе з'яўляюцца багатай крыніцай мінералаў, вітамінаў, карысных для чалавека рэчываў. Спадарожнік дарог і падарожнікаў, якія па іх ідуць. Гэта трыпутнік. У пункціры Алесь Разанава якраз пра адно з месцаў жыхарства гэтай травы:

Галоўнае — не выстаўляцца!.. Між шпал разлапушыўся трыпутнік.

Адметна, што назвы канкрэтных раслін рэдка сустракаюцца ў паэзіі А. Разанава. За выключэннем хіба яго пункціраў, дзе кветкі, дрэвы і травы частыя госці. А вось і яшчэ раз герой сённяшняй рубрыкі:

Сцежка плыве. «Сюдою хадзі!..» — трыпутнік абапал выслаў сляды.

Гэты твор цікавы яшчэ і з таго гледзішча, што аўтар ужыў слова «сюдою» — у класічных слоўніках літаратурнай беларускай мовы яно адсутнічае, і таму большасць рэдактараў, вершы былі выкрэслены б з аўтарскіх рукапісаў. Хаця ў гутарковай мове сустракаецца. Падае яго ў слоўніку хіба Фёдар Піскуноў (1950—2013), лексікограф і мовазнавец, заўзяты збіральнік і калекцыянер слоў: «сюдой-сюдою, сюдэй-сюдэю», а таксама «тудой-тудою, тудэй-тудэю». Словы гэтыя пазначаны зорачкай, што азначае спрэчнасць, неўнармаванасць. Не кожны аўтар

асмеліўся б змясціць іх у прозе альбо вершах. Хаця, калі разглядаць сэнсавое значэнне, то гэтыя лексічныя адзінкі безэквівалентныя: на рускую мову перакладаецца двума словамі «этой дорогой» альбо «той дорогой». Словы — адно з шматлікіх сведчанняў багацця і раскошы нашай мовы.

Да вобраза расліны звяртаўся і Васіль Вітка (1911—1996) у вершы «Трыпутнік» (1946):

Уздоўж дарожных каляін, Уздоўж абходжаных сцяжын Яго заўважыць Кожны Падарожны.

Яго нямала топча ног — І босых, і абутых. Другі б ужо змарнеў, знямог У крыўдах і пакутах. А ён расце, трыпутнік, А ён цвіце, пакутнік.

Я думаў, можа быць, людзьмі Ёе гэтак пакараны, А людзі раіць — прыкладзі Яго лісток да раны: Суніме боль трыпутнік, Усё выцягне, пакутнік.

З дзіцячых год запомніў я Шырокі ліст прыкметны І добрае тваё імя, Мой дружа заповітны, Зялёны мой пакутнік, Трывалы мой трыпутнік!

Гаючая расліна ў творы ажывае, набывае найлепшыя рысы чалавека: здольнасць да спачування, уменне гаіць раны, сунімаць боль.

Адметны, гуманістычны вобраз расліны і ў паэме Кастуся Кірзенкі (1918—1988) «Трыпутнік» (пабачыла свет у 2 томе трохтомнага Збору твораў, куды змешчаны вершы і паэмы, напісаныя ў 1962—1981 гадах. Том 2 пабачыў свет у 1987 годзе ў «Мастацкай літаратуры»).

Лірычны герой паэмы ў пэўны момант сярод агульнай веселасці і радасці, быццам на чужым свяце жыцця, раптоўна адчуў сябе надзвычай самотным. Вострая душэўная пакута і глыбокі жаль да сябе працялі ўсю яго істоту:

...Я ж адчуваў з някотным болем, Што я адзін, адзін, адзін... О, верце, верце, людзі, гэта... О, верце, гэта горш труны!.. — Глядзець у ласку, ў радасць лета, А чуць стуль холад ледзяны...

І тут на дапамогу самотніку прыйшло выпадковае дзіця, якое, быццам боскі анёл, падбегла да яго і ўклала ў далонь лісток травы. Расліна стала для героя нітачкай Арыядны, адпраўным пунктам для падарожжа ўнутр сябе і ў глыбіні памяці: пайшоўшы па дарозе асацыяцый, лірычны герой здолеў ачысціцца ад наноснага шалупіння штодзённасці і выйсці да гаючых жыццядайных крыніц святла, далучыўшыся да спрадвечнай сілы зямлі, бацькоўскага кута, Айчыны:

Лісточак той... То быў трыпутнік... Жыхар вясковых каляін. І сябар верны і пакутнік Шляхоў шматлюдных і сцяжын. Заўжды ён зматы і стаптаны...

Але і скрыўджаны, — заўжды Гатоў гаіць чужыя раны, Сцішаць агонь чужой бяды.

У нас шырока распаўсюджаны некалькі відаў трыпутніка: *Plantago major* L., *Plantago media* L., *Plantago lanceolata* L., *Plantago indica* L. — вялікі, сярэдні, ланцэтны і індыйскі (альбо пясчаны). Цвіце трыпутнік з другой паловы чэрвеня да верасня. У медыцыне ўжываюцца лісты трыпутніка ўсіх відаў, акрамя індыйскага. З іх робяць настоі, экстракты, адвары, карысныя пры бронхітах, сухотах, коклюшы, хваробах страўніка, энтэрытах і энтэракалітах. У народнай медыцыне найчасцей робяць адвар усёй расліны вялікага і сярэдняга трыпутніка і п'юць пры страўніковых захворваннях, унутраных ранах, хваробе нырак, сэрца, павышаным ціску, зубным болі; свежыя лісты прыкладаюць да ран, нарываў, фурункулаў, да рожыстых месцаў. Ужываюць сродкі з трыпутніку і як адхарквальнае. Мае прымяненне і індыйскі трыпутнік. Самая карысная частка гэтай расліны — яе насенне.

Таша ШПАКОЎСКАЯ, фота аўтара

зваротная сувязь

«Памоўкі» пра жыццё

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя праекты. Пачуць вершы беларускіх аўтараў у праекце «Адным штрыхом» можна тройчы на дзень. Праграма «Радыёсерыял» гучыць раніцай і вечарам з панядзелка да пятніцы. Праграма «Літаратурная анталогія» гэтым разам прапануе старонкі апавядання Янкі Сіпакова «Клопат». У «Радыёбібліятэцы» двойчы на дзень слухайце твор Джорджа Байрана «Дон Жуан» (пераклад не беларускую мову Уладзіміра Скарыніна). Суботнім вечарам выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі», дзе гучаць апавяданні айчынных і замежных аўтараў. У праекце «Прачулым радком» — вершы Міколы Кусянкова.

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) у выхадныя складуць дзве часткі спектакля «Воўчая зграя» паводле аповесці Васіля Быкава.

Юным прыхільнікам мастацкага вяшчання канал «Культура» прапануе з панядзелка да пятніцы чытанні ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кем-

лівыя». Гэтымі днямі выходзіць твор Алега Грушэцкага «Рыцар Янка і каралеўна Мілана». У выхадныя ў перадачы «Дзіцячы радыётэатр» выйдучы інсцэніраваная казка Змітрака Бядулі «Сярэбраная табакерка», паэтычны спектакль «Хай часцей смяюцца дзеці» паводле вершаў Эдзі Агняцет, а таксама інсцэніраваная пастаноўка «Зелянушка і Кракатушка» паводле вершаванай казкі Міхася Машары. Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для маленькіх.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам свежага нумара штоднёвіка «ЛіМ». У нядзелю радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» пісьменніка, публіцыста Навума Галыяровіча прапануе сустрэчу з паэтам Уладзімірам Мазго. Новы выпуск праекта «Літаратура на радыё» прагучыць у чацвер.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

2 ліпеня — 75-годдзе святкуе Вячаслаў Валынец (1948), беларускі графік, жывапісец.

3 ліпеня — 105 гадоў з дня нараджэння Рыгора Бярозкіна (1918—1981), беларускага крытыка.

3 ліпеня — 75-годдзе адзначае Анатоль Аўруцін (1948), беларускі паэт, крытык, перакладчык.

5 ліпеня — 85-годдзе святкуе Надзея Бранавец (1938), беларускі жывапісец, графік.

5 ліпеня — 85 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Машкова (1938—2000), беларускага празаіка.

5 ліпеня — 75-годдзе адзначае Уладзімір Тарашкевіч (1948), беларускі

валтарніст, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь.

5 ліпеня — 100 гадоў з дня нараджэння Валянціна Панамарова (1923—2006), беларускага празаіка, нарысіста.

Календар падрыхтаваны БДАМЛМ

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Гомельскае абласное аддзяленне СПБ смуткуюць з прычыны смерці вядомага беларускага паэта Ізяслава Рыгоравіча КАТЛЯРОВА і выказваюць спачуванне яго жонцы, паэтэсе Софіі Мікалаеўне Шах, усім родным і блізкім.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

1 ліпеня — на паэтычную імпрэзу «Мірная, моцная, суверэнная» з удзелам членаў сталічнага аддзялення СПБ, якая адбудзецца каля Ратушы (пл. Свабоды). Пачатак у 13.00.

4 ліпеня — у літаратурны клуб «Азарэнне» пры публічнай бібліятэцы № 5 (вул. Казлова, 2) на творчае мерапрыемства «Літаратурны партрэт». Пачатак у 16.30.

5 ліпеня — у вялікую залу Дома літаратара на юбілейны творчы вечар паэта Анатоля Аўруціна. Пачатак у 17.00.

6 ліпеня — у публічную бібліятэку № 1 (вул. Маскоўская, 1) на творчую сустрэчу з пісьменніцай Інай Фралавай. Пачатак у 10.30.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія: Вільям Гардзей Уладзімір Гніламедаў Воўла Дадзімава Аляксей Марціновіч Вячаслаў Нікіфараў Мікалай Чаргінец Іван Чарота Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі: Юрыдычны адрас: 220013, Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарава, 19 E-mail: lim_new@mail.ru Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны: галоўны рэдактар — 325-85-25 адказны сакратар — 377-99-73 аддзелы крытыкі і бібліяграфіі: прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98 бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы: 63856 — індывідуальны; 63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў; 638562 — ведамасны; 63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ Нумар падпісаны ў друку 29.06.2023 у 11.00 Ум. друк. арк. 3,72 Наклад — 696

Друк Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013 Заказ — 1340 Д12345678910112 М12345678910112

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэзэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

